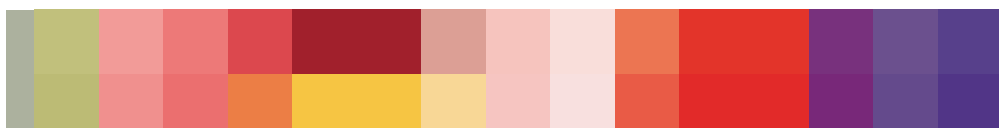

UTLANDSPRAKTIK I GYMNASIESKOLAN – APU – I

Internationella programkontoret för utbildningsområdet

Förord

I regleringsbrev för budgetåret 2001 (U2000/4731/IS) fick Internationella programkontoret i uppdrag att utreda förutsättningarna för och möjligheterna med utlandspraktik inom ramen för arbetsplatsförlagd utbildning (APU) i gymnasieskolan. Programkontoret har valt att benämna utlandspraktiken Arbetsplatsförlagd utbildning internationellt (APU-I).

Utredningen tar sitt avstamp i erfarenheter från utlandspraktik inom yrkesutbildningen. Rapportens slutsatser och förslag är dock tillämpbara på utlandspraktik inom samtliga gymnasieprogram.

Utredningen har genomförts av en arbetsgrupp inom Programkontoret i samråd med Statens skolverk. En referensgrupp bestående av representanter från Arbetsmarknadsverket, Landsorganisationen, Statens skolverk, Svenskt Näringsliv, Svenska kommunförbundet, Sveriges Akademikers Centralorganisation samt Tjänstemännens Centralorganisation har bistått utredningen.

Boo Sjögren
Generaldirektör

<i>Sammanfattning</i>	3
1. Bakgrund	5
1.1 Utredningens utgångspunkter	5
1.2 Utredningens arbete och rapportens disposition	6
2. Förutsättningarna för arbetsplatsförlagd utbildning - internationellt	7
2.1 Juridiska aspekter	7
2.1.1 Hur regleras APU i den nuvarande skollagstiftningen?	7
2.1.2 Hur tillämpas bestämmelserna om APU?	8
2.1.3 Överlåtande av myndighetsutövning till enskilda	8
2.1.4 Andra frågor i anslutning till skollagstiftningen	9
2.1.5 Frågor vid sidan om skollagsstiftningen	9
2.2 Genomförande av APU-I	11
2.2.1 Förberedelsefasen	11
2.2.2 Genomförandefasen	14
2.2.3 Uppföljningsfasen	15
2.2.4 Det danska systemet	16
2.3 Förekomst av APU-I	16
2.4 Problemområden	18
3. Möjligheterna med arbetsplatsförlagd utbildning - internationellt	23
3.1 Möjligheter för elever	23
3.2 Möjligheter för gymnasieskolor	24
3.3 Möjligheter för arbetsgivare	25
4. Slutsatser och förslag	27
4.1 Skollagstiftning och ansvarsfrågor	27
4.2 Finansiering av APU-I	28
4.3 Pedagogiskt förnyelsearbete och kompetensutveckling	29
4.4 Centrum för APU-I	30
4.5 Försöksverksamhet	31
Källor	33
Bilaga 1. Arbetsgruppens och referensgruppens medlemmar	34
Bilaga 2. Telefonenkät om skolornas internationella kontakter	35
Bilaga 3. Enkät	39
Bilaga 4. Budgetförslag för Centrum för APU-I	40
Bilaga 5. Budgetförslag för försöksverksamheten	41

Sammanfattning

Utredningen visar att utlandspraktik i gymnasieskolan (APU-I, Arbetsplatsförlagd utbildning – internationellt) ger stora fördelar för de involverade aktörerna. Det finns dock en rad problem och hinder som gör att praktik i utlandet endast utnyttjas i begränsad omfattning.

Möjligheter med APU-I i gymnasieskolan

Elever som genomför praktikperioder utomlands har möjlighet att genomgå en utvecklande läroprocess. Utredningens slutsats är att utlandspraktik ger eleverna goda möjligheter till yrkesmässig, språklig, kulturell och personlig utveckling.

Gymnasieskolor kan använda arbetet med APU-I som en drivkraft i det pedagogiska förnyelsearbetet. Bland annat kan utlandspraktik underlätta närmare samverkan med arbetslivet, integrerade internationella inslag i undervisningen och samarbete mellan olika lärarkategorier.

Arbetsgivare som verkar internationellt behöver kunna rekrytera personal med goda kunskaper i språk och förmåga att interagera med människor från andra länder och kulturer. Elever som genomfört APU-I kan antas ha goda förutsättningar att motsvara arbetsgivarnas rekryteringsbehov. Det är utredningens slutsats att inslag av utlandspraktik i utbildningen kan medverka till att företag och organisationer ökar sina möjligheter att uppfylla de krav som den internationaliserade ekonomin ställer.

Problem och hinder

Utredningen har identifierat olika problem och hinder när det gäller arbetet med APU-I.

- De *attityder och strukturer* som finns i skolan motverkar i viss utsträckning att APU-I blir en naturlig och integrerad del av undervisningen. Utlandspraktik blir i detta sammanhang något utanför den ordinarie undervisningen som inte anses tillföra något väsentligt till verksamheten.
- Många lärare anser att *tidsbrist* hindrar dem från att arbeta med utlandspraktik.
- Höga krav ställs på lärares och elevers *kompetens* avseende projektledning, språk och kultur. Dessa kompetenskrav kan vara svåra att möta. Det kan leda till att utlandspraktik inte genomförs över huvud taget eller till att utlandspraktiken brister i kvalitet.
- De *ekonomiska förutsättningarna* för att genomföra APU-I varierar mellan landets gymnasieskolor. Många lärare som vill genomföra projekt är tvungna att söka finansiering utanför den egna skolan. Detta leder till bristande kontinuitet i arbetet. Det för med sig att elever på vissa gymnasieskolor har goda möjligheter att förlägga praktik utomlands, medan elever på andra gymnasieskolor inte alls eller i ringa omfattning kan göra det.
- Beträffande regelverket finns oklarheter kring *ansvarsfrågor* under APU-I. Det handlar bland annat om att ansvaret för skador som eleven kan åsamka på praktikplatsens eller tredje mans egendom regleras olika i olika länder, vilket kan leda till svårigheter vid praktikplaceringar utomlands.

Slutsatser och förslag

Utredningen visar att möjligheten till utlandspraktik inom gymnasieskolan generellt medför mycket positiva effekter. Förutsättningarna för ett utökat utnyttjande av utlandspraktik begränsas dock av vissa hinder. Mot bakgrund av de möjligheter som ges och de hinder som begränsar utlandspraktik inom gymnasieskolan vill Programkontoret lämna följande förslag.

- Utlandspraktik inom gymnasieskolan, APU-I (Arbetsplatsförlagd utbildning – internationellt) bör utvecklas kvalitativt och kvantitativt med syfte att alla gymnasieelever ges samma förutsättningar till utlandspraktik.
- Den utredning som i Ds 2000:62 föreslås få i uppdrag att se över finansieringssystemet för APU bör även ges i uppdrag att lämna förslag till ett långsiktigt system för finansieringen av APU-I.
- Möjligheten att skapa ett gemensamt juridiskt system för praktikantmobilitet inom Europeiska unionen bör undersökas.
- En försöksverksamhet bör inrättas med möjlighet för gymnasieskolor att söka bidrag för att genomföra innovativa APU-I-projekt.
- Ett nationellt centrum för APU-I bör inrättas vid Internationella programkontoret med syfte att underlätta skolornas arbete med utlandspraktik. Centrumets arbetsuppgifter skulle vara att samla och generera kunskap om APU-I och sprida goda exempel, att ta fram modeller för hur utlandspraktik bör organiseras och genomföras, kompetensutveckling och rådgivning, information om utlandspraktik, skapa en bank med utländska praktikplatser av hög kvalitet, bygga ett nätverk med intresserade gymnasieskolor, administrera en försöksverksamhet med möjligheter att söka bidrag för innovativa APU-I-projekt.

1. Bakgrund

1.1 Utredningens utgångspunkter

Internationella programkontoret (Programkontoret) har i regleringsbrevet för 2001 fått i uppdrag att utreda förutsättningarna för och möjligheterna med utlandspraktik och har valt att benämna denna företeelse ”Arbetsplatsförlagd utbildning – internationellt” (APU-I). Följande direktiv har givits:

”Programkontoret ska utreda förutsättningarna för och möjligheterna med utlandspraktik inom ramen för arbetsplatsförlagd utbildning i gymnasieskolan. Programkontoret ska analysera vilka förändringar som kan behöva vidtas i regelverket för att underlätta skolornas arbete med utlandspraktik. Utredningen ska genomföras i samråd med Statens skolverk. Redovisning ska inkomma senast den 1 september 2001 till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).”¹

För närvarande pågår ett förnyelsearbete inom gymnasieutbildningen. Gymnasiekommittén 2000² har av regeringen fått uppdraget att utreda och lämna förslag till struktur för den framtida gymnasieskolan. Inom området samverkan mellan skola och arbetsliv ska Gymnasiekommittén beakta de överväganden som en arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet presenterat i Ds 2000:62. Arbetsgruppen gjorde bedömningen att yrkesutbildningen i sin nuvarande, i huvudsak skolförlagda, form fått ökande svårigheter att möta de nya kompetenskraven från arbetslivet. Mot bakgrund av detta var den övergripande slutsatsen att gymnasieskolans yrkesutbildningar i högre grad bör innehålla inslag av lärande i arbetslivet.

I läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) anges att:

”Ett internationellt perspektiv i undervisningen är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang, för att skapa internationell solidaritet och för att förbereda eleverna för ett samhälle med allt tätare kontakter över nations- och kulturgränser /.../ praktik i andra länder skall främjas.”³

Två viktiga faktorer att ta hänsyn till i förnyelsearbetet inom gymnasieutbildningen är således behovet av närmande mellan skola och arbetsliv samt de nya krav som den tilltagande internationaliseringen ställer på undervisningen. Programkontoret har sett uppdraget att utreda utlandspraktik inom gymnasieutbildningen i detta sammanhang. Utredningens förslag är ämnade att medverka dels till att samverkan mellan gymnasieskola och arbetsliv utvecklas och stärks, dels till att inslag av utlandspraktik i högre grad blir naturliga och integrerade delar i undervisningen inom gymnasieutbildningen.

Nyligen har en försöksverksamhet inom gymnasieskolan påbörjats med arbetsplatsförlagd utbildning enligt en särskild kursplan ”Lärande i arbetslivet” omfattande 700 poäng. Erfarenheter från försöksverksamheten kan få till följd att praktikinslagen inom gymnasieutbildningen får en ny form. Det är därför viktigt att klargöra att Programkontorets ambition varit att utreda praktik utomlands, inom ramen för svensk gymnasieutbildning, som ett generellt fenomen. Slutsatser och förslag är således avsedda att vara relevanta även om praktikinslagens utformning förändras i den framtida svenska gymnasieutbildningen.

I gymnasieförordningen (5 kap. 15 §) anges att arbetsplatsförlagd utbildning kan förekomma inom samtliga program. I fråga om program med yrkesämnen ska den arbetsplatsförlagda

¹ Internationella programkontorets regleringsbrev 2001.

² U 2000:06.

³ Lpf 94, sid 4-5.

utbildningen uppgå till minst 15 veckor per läsår. Inom det estetiska programmet, naturvetenskapsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet är APU inte obligatoriskt och förekommer i mindre utsträckning. Detta förhållande återspeglar sig även avseende APU-I. Inslag av utlandspraktik är betydligt vanligare inom program med yrkesämnen än inom de övriga programmen. Detta för med sig att erfarenheter av praktik utomlands inom gymnasieutbildning främst står att finna inom program med yrkesämnena. Utredningen tar, av denna anledning, sitt avstamp inom yrkesutbildningen. Rapportens slutsatser och förslag är dock menade att vara tillämpbara även avseende utlandspraktik inom de övriga gymnasieprogrammen.

1.2 Utredningens arbete och rapportens disposition

Utredningsarbetet påbörjades i januari 2001 och avslutades i augusti 2001. Utredningen har genomförts inom Programkontoret.⁴ En referensgrupp bestående av representanter från Arbetsmarknadsverket, Landsorganisationen, Statens skolverk, Svenskt Näringsliv, Svenska kommunförbundet, Sveriges Akademikers Centralorganisation samt Tjänstemännens Centralorganisation har bistått utredningen.⁵ Samråd har skett mellan Programkontoret och Statens skolverk under arbetets gång. För att se över de juridiska aspekterna har Programkontoret anlitat juristen Lars Werner.

Inom utredningens ram har därutöver följande data samlats in. Aktörer inom skolor, kommuner och företag har intervjuats. Forskningsresultat från EU:s centrum för yrkesutbildning CEDEFOP har analyserats. Vidare har TEMO på uppdrag av Programkontoret intervjuat skolledare om det internationella arbetet. Resultaten från en enkät riktad till aktörer inom skolor, kommuner och företag har bearbetats. Slutligen har erfarenheter från de internationella praktikprogram som administreras av Programkontoret uppmärksammas.

Rapporten disponeras som följer. I avsnitt två fullföljs uppdraget att utreda ”förutsättningarna för utlandspraktik...”. Detta görs genom en kartläggning av det sammanhang gymnasieskolorna har att verka inom i arbetet med APU-I. Kartläggningen innehåller: en genomgång av juridiska aspekter; en redogörelse för arbetet inom ett APU-I projekt; en analys av omfattningen av APU-I inom svensk gymnasieutbildning samt en identifiering av problemområden i det nuvarande systemet.

Avsnitt tre inriktas mot att redogöra för möjligheterna med APU-I. Framställningen fokuseras på de möjligheter som finns för elever, gymnasieskolor och arbetsgivare.

I avsnitt fyra dras slutsatser utifrån de resultat som presenterats i avsnitt två och tre. Mot denna bakgrund läggs förslag med syfte att medverka till en kvalitativ och kvantitativ utveckling av inslagen av utlandspraktik inom svensk gymnasieutbildning.

⁴ Arbetsgruppen presenteras i bilaga 1.

⁵ Referensgruppen presenteras i bilaga 1.

2. Förutsättningarna för arbetsplatsförlagd utbildning - internationellt

2.1 Juridiska aspekter

Syftet med detta avsnitt är i första hand att belysa i vilken utsträckning skollagstiftningen medger att elever i en svensk skola fullgör arbetsplatsförlagd utbildning på en arbetsplats som inte är belägen i landet. Det rör sig således om att bedöma om det finns några rättsliga hinder för att APU förläggs till utlandet. Den rättsliga bedömningen kommer i första hand att avse den skoljuridiska lagstiftningen. Dock kommer några korta observationer som rör andra regelkomplex att göras.

Framställningen utgår från förhållanden inom gymnasieskolan. Mycket av det som sägs torde dock gå att överföra till övriga skolformer inom det offentliga skolväsendet inom vilka arbetsplatsförlagd utbildning ska eller får förekomma (kommunal vuxenutbildning, gymnasiesärskola och vuxenutbildning för utvecklingsstörda). Avsnittet behandlar inte framväxten av och bakgrunden till de bestämmelser som i dag finns om den arbetsplatsförlagda utbildningen.

2.1.1 Hur regleras APU i den nuvarande skollagstiftningen?

Arbetsplatsförlagd utbildning nämns inte i skollagen (1985:1100). Bestämmelser om sådan får därför sökas i författningar av lägre dignitet.

För gymnasieskolans del definieras vad som menas med arbetsplatsförlagd utbildning inledningsvis i gymnasieförordningen (1992:394), kursplanestyrd utbildning på ett program som genomförs på en arbetsplats utanför skolan (1 kap. 2 §).

Lpf 94 tar i första hand upp de resultat som eleverna ska uppnå under utbildningen och inte det sätt som dessa ska nås på. Som ett mål att sträva mot anges att alla elever ska få kännedom om arbetslivets villkor samt om möjligheterna till praktik i Sverige och andra länder. Vidare anges att rektor har ett särskilt ansvar för att samverka med bland annat arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får en kvalitativt god utbildning och en förberedelse för yrkesverksamhet.

De få materiella bestämmelser som reglerar arbetsplatsförlagd utbildning är intagna i gymnasieförordningen. Där bestäms i vilken omfattning APU ska förekomma och vem som ska bestämma om förläggningen (5 kap. 15 §) samt hur man ska förfara om tillräckligt antal platser inte kan uppbringas (5 kap. 16 §). Vidare föreskrivs vilka arbetstider som ska gälla om de på arbetsplatsen avviker från de på skolan (3 kap. 5 §). Däremot finns inga särskilda bestämmelser om till exempel betygssättningen. I denna fråga - liksom i övriga som saknar särskild reglering - får föreskrifterna om gymnasieutbildning i allmänhet tillämpas även för den arbetsplatsförlagda utbildningen.

Det kan erinras om att gymnasieförordningen föreskriver att betyg ska sättas på varje avslutad kurs och på projektarbete (7 kap. 1 §) och att det är läraren som ska sätta betyget (7 kap. 3 §). Detta har i litteraturen tolkats så att betyget ska sättas av den lärare som ansvarar för undervisningen när betygssättningen ska ske, det vill säga när kursen avslutas.⁶

⁶ Se bland annat Davidsson, Leif, Sjögren, Boo och Werner, Lars (2001) "Betyg" sid 71.

För att ge en så heltäckande bild som möjligt ska också nämnas att det finns en särskild förordning (SKOLFS 1991:47) om ersättning vid personskada till elev i viss gymnasieskolutbildning. Enligt denna betalar staten ersättning till den gymnasieelev som blivit skadad under arbetsplatsförlagd utbildning. Syftet är att tillförsäkra dessa elever samma ersättning som statligt anställda har enligt kollektivavtal och lagen om arbetsskadeförsäkring.

2.1.2 Hur tillämpas bestämmelserna om APU?

Det har framgått att det finns ytterst få föreskrifter särskilt om arbetsplatsförlagd utbildning. I stället gäller de bestämmelser som är gemensamma för all gymnasieutbildning. Dessa är dock normalt skrivna för den utbildning som oftast bedrivs i gymnasieskolan: eleverna befinner sig i skolan där de undervisas av en anställd lärare vid skolan. Bestämmelserna kan därför bli svåra att tillämpa på andra undervisningssituationer. Detta har lett till att APU säkerligen organiseras på skilda sätt i olika skolor.

Det finns dock anledning att anta att ett vanligt sätt att ordna arbetsplatsförlagd utbildning är följande. Man arbetsplatsförlägger inte hela kursen utan i åtminstone någon del av denna sker undervisning i skolan. Läraren på skolan anses som lärare på hela kursen eller åtminstone på den sista delen av denna. Handledaren på arbetsplatsen rapporterar till skolan hur det går för eleven och den på skolan anställde läraren sätter betyg för eleven på kursen utifrån handledarens rapporter och sina egna iakttagelser. Härigenom uppnås att betygssättningen, vilken är myndighetsutövning, ligger kvar på en tjänsteman vid skolan.

Säkerligen förekommer det även att hela kursen arbetsplatsförläggs och att handledaren fullt ut fullgör läraruppgifterna. I dessa fall blir det handledaren och inte någon på skolan anställd lärare som sätter betygen. Mellanformer mellan de två nu skissade modellerna för att anordna APU förekommer troligen också. Av avgörande betydelse för de fortsatta resonemangen är hur frågan om myndighetsutövningen - främst betygssättningen - har lösts.

2.1.3 Överlåtande av myndighetsutövning till enskilda

Enligt grundlagen (11 kap. 6 § regeringsformen) krävs det uttryckligt lagstöd för att myndighetsutövning ska få överlämnas till andra än myndigheter, till exempel till bolag eller enskilda personer. Det är en oklar fråga om skollagstiftningen innehåller ett sådant lagstöd för gymnasieskolans huvudmän att till handledare på olika arbetsplatser överlåta att bland annat sätta betyg enligt gymnasieförordningen. Någon närmare ledning går inte heller att få genom praxis.

Hur det än förhåller sig i den nu redovisade frågan får det hållas för mycket sannolikt att regelsystemet i vart fall inte medger att svensk myndighetsutövning överlämnas till utländska subjekt verksamma i utlandet. Dessa är bland annat inte underkastade de ansvarsbestämmelser som gäller vid myndighetsutövning i landet.

Slutsatsen är att om förläggning av utbildningen till en arbetsplats utanför landet övervägs ska läraren ansvara för betygssättningen. Det måste dock betonas att rättsläget är mycket oklart eftersom det saknas såväl entydiga regler som klagörande avgöranden.

2.1.4 Andra frågor i anslutning till skollagstiftningen

Undervisningsspråket. Utan att det sägs rent ut har den svenska skollagstiftningen byggt på att undervisningen ska ske på svenska när inte något annat är direkt föreskrivet. Detta har bland annat märkts på att det har funnits särskilda bestämmelser som i vissa fall tillåtit eller påbjudit att undervisningen hålls på annat språk. Denna princip är dock inte konsekvent genomförd och lagstiftaren har även på andra sätt börjat vackla från denna. Detta märks till exempel i gymnasieförordningen enligt vilken det numera krävs dispens från regeringen för att *hela* utbildningen på ett program eller en inriktning ska få ske på ett annat språk än svenska (2 kap. 8 §). Vidare finns det inte längre ett krav i skollagen på att lärare ska behärska svenska språket för att vara behöriga att anställas utan tidsbegränsning. Istället föreskrivs nu att lärare med utomnordisk lärarutbildning ska ha "de kunskaper i svenska som behövs" (2 kap. 4 b §).

Mot denna bakgrund borde språkfrågan inte utgöra ett absolut hinder för att delar av den arbetsplatsförlagda utbildningen förläggs till andra miljöer än svenskspråkiga. Det är dock väsentligt att utbildningen i de enskilda fallen arrangeras så att eleven - trots att denne måste använda ett annat språk än sitt modersmål - får full behållning av utbildningen.

Kostnadsfriheten. Utbildningen i gymnasieskolan ska vara avgiftsfri för eleverna. Huvudmannen ska i princip också kostnadsfritt tillhandahålla de hjälpmedel och annan utrustning som eleverna behöver. Denna grundläggande princip för den svenska barn- och ungdomsskolan finns för gymnasieskolans del intagen i skollagen (5 kap. 21 §). Den har sin grund i kravet att alla - oberoende av ekonomiska förhållanden - ska ha lika tillgång till gymnasieutbildning (1 kap. 2 § skollagen). Innebörden är att skolgången inte ska vara förenad med några nämnvärda direkta kostnader för eleven eller dennes vårdnadshavare. Det är väsentligt att notera att denna princip inte bara medför att det alltid ska finnas ett kostnadsfritt sätt att gå igenom utbildningen hos den aktuella huvudmannen. I flera tillsynsbeslut har det slagits fast att det inte får finnas några alternativa sätt alls att gå igenom utbildningen som kostar pengar för eleven. (Bland annat har Skolverket kritiserat en kommun som bland ett stort antal alternativ inom ramen för elevens val erbjöd ridning för vilken eleverna fick betala hästhyran.)

Kostnadsaspekten är således viktig att tänka på när det övervägs att förlägga APU till utlandet. Kostnader för pass och visum, vaccinationer och extra försäkring är sådana direkta kostnader för eleven som kan uppkomma om utbildningen ges utomlands. Kostnader för resor och fördyrat uppehälle kan uppstå även vid förläggning inom Sverige. Som framhållits ovan ska utbildningen i princip vara avgiftsfri för eleverna.

2.1.5 Frågor vid sidan om skollagstiftningen

Skadeståndsansvar, försäkringar med mera. En mycket viktig fråga som alltid måste uppmärksammas i samband med arbetsplatsförlagd utbildning gäller ansvaret om något skulle inträffa. Det kan röra sig både om att eleven tillfogas skada och att eleven själv orsakar skada under sin utbildning. Skadorna kan röra sig såväl om egendomsskador som personskador.

När utbildningen är förlagd till en svensk arbetsplats innehåller svensk rätt en reglering av dessa förhållanden. Ovan har omnämnts den särskilda förordning som ger ekonomisk ersättning till den elev som drabbas av personskada under APU i gymnasieskolan. Skadeståndslagen (1972:207) medför vidare att företaget/arbetsgivaren får stå principalansvar om eleven vållar sak- eller personskada för tredje man. Gymnasieskolan har i sin tur ett, på avtalet om APU grundat, ansvar gentemot företaget för skador som eleven

vållar detta. Dessa ansvarsregler är ofta kompletterade av försäkringar som skolan, arbetsgivaren och eleven kan ha tecknat. Dessa frågor belyses närmare i Ds 1990:30 ”Skadestånd vid gymnasieutbildning på arbetsplatser”.

Om utbildningen förläggs till en arbetsplats i utlandet kan helt andra förutsättningar gälla. Ansvarsbestämmelserna i det aktuella landets rättsordning kan vara annorlunda utformade än de svenska. Försäkringar som är tecknade i Sverige gäller kanske inte i utlandet. Sjukvården i det aktuella landet kan vara förenad med betydande avgifter. Dessa senare omständigheter kan även få betydelse om eleven blir sjuk eller skadar sig på sin fritid och för den skull behöver vård. Det är således synnerligen angeläget att dessa frågor analyseras i det enskilda fallet innan någon elev ges APU i annat land.

Den arbetsrättsliga aspekten. En person som befinner på en arbetsplats och utför arbete kan, enligt många rättsordningar, ses som en arbetstagare. Detta kan medföra att arbetsgivaren blir skyldig att utge åtminstone minimilön, betala samhällsliga avgifter och skatter samt teckna försäkringar. Vad skolan och arbetsgivaren kommer överens om sinsemellan behöver inte ha någon avgörande betydelse för frågan om ett anställningsförhållande har uppkommit och vilka villkor som ska gälla för arbetstagaren. För eleven/arbetstagaren kan vidare inkomsten bland annat medföra skattskyldighet och att rätten till studiestöd och andra bidrag påverkas.

Dessa frågor styrs inte bara av vilka författningsbestämmelser som finns i de olika länderna utan kan även påverkas av kollektivavtal eller motsvarande mellan arbetsmarkandens parter och av sedvänja. Det är väsentligt att de aktuella förhållandena klarläggs innan avtal träffas med en arbetsplats.

Omyndigheten. Åtskilliga elever i gymnasieskolan är omyndiga. Att en person inte är myndig kan påverka de bedömningar som ska göras enligt de föregående punkterna. Förhållandena kan variera mellan olika länder.

Trygghet. Det måste antas att det i den svenska gymnasieskolan finns elever som själva eller tillsammans med sina familjer sökt sig till Sverige för att undgå förföljelse och trakasserier. Inom vissa av dessa familjer kan det säkert finnas en stark motvilja mot att någon medlem alls ska behöva bege sig antingen utomlands över huvud taget eller till ett visst land. Hänsyn måste självfallet tas till sådana synpunkter. Vidare måste det beaktas att det för den enskilde eleven eller dennes vårdnadshavare i vissa situationer kan vara känsligt att redovisa sina invändningar i detta avseende. Det är därför viktigt att ingen elev uppfattar sig som mer eller mindre tvungen att bege sig utomlands för att fullgöra sin gymnasieutbildning.

I avsnitt 4.1 återanknyts till de juridiska aspekterna av utlandspraktik. I detta avsnitt dras slutsatser utifrån genomgången ovan.

2.2 Genomförande av APU-I

I detta avsnitt beskrivs generella inslag i arbetet med APU-I-projekt. Syftet är att ge en översiktlig bild av de moment som ingår och de problem som kan uppstå. Det bör påpekas att skolorna kan organisera arbetet med APU-I på olika sätt. Detta medför att alla de moment som redogörs för i framställningen nedan inte ingår i samtliga APU-I-projekt. Momenten som beskrivs överlappar delvis varandra och kan genomföras i annan tidsordning än i framställningen nedan. För att underlätta beskrivningen har arbetet med APU-I delats in i tre faser: förberedelser, genomförande samt uppföljning.

2.2.1 Förberedelsefasen

TEMO har på Programkontorets uppdrag genomfört telefonintervjuer med skolledare i syfte att kartlägga skolornas internationella kontakter.⁷ I enkäten har skolledare för gymnasieskolor tillfrågats om vilka som har de huvudsakliga internationella kontakterna. Av svaren framgick att det vanligaste är att lärare och elever står för de huvudsakliga kontakterna. Detta uppgav knappt hälften av respondenterna. Det näst vanligaste svaret var att det huvudsakligen är lärare ensamma som sköter de internationella kontakterna. Endast fem procent av de svarande uppgav att andra yrkeskategorier än lärare hade de huvudsakliga kontakterna. Vid telefonintervjuerna tillfrågades skolledarna även om hur första kontakten med en utländsk skola brukar tas. Över två tredjedelar av de svarande uppgav att det var lärare som initierade det internationella samarbetet. Det är således tydligt att lärare är den yrkeskategori som är mest aktiv i det internationella arbetet.

Förberedelsefasen inleds ofta med att de projektansvariga undersöker förutsättningar för att finansiera projektet. Det är mer kostsamt att genomföra APU-I än att förlägga praktik i Sverige. Kostnader tillkommer för elevers och (i vissa fall) lärares resor och uppehåll. Därför kan arbetet med att säkra finansiering i många fall vara omfattande och tidskrävande. I TEMO:s telefonintervjuer har skolledare vid gymnasieskolor fått uppge hur det internationella arbetet finansieras. Frågan gäller finansiering av hela det internationella arbetet, således inte enbart praktikplaceringar. Skolledarna har kunnat uppge flera finansieringskällor. Svaren redovisas i diagrammet nedan.

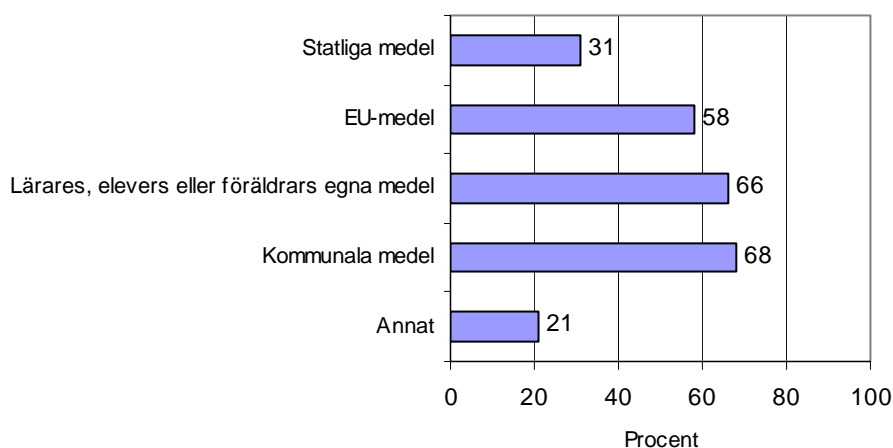

Diagram 2.1 På vilket sätt finansieras de internationella kontakterna?

⁷ Undersökningens uppläggnings presenteras i bilaga 2.

I diagram 2.1 framgår att det är vanligt att skolornas internationella arbete finansieras från olika källor. Svaren visar att en kombination av kommunala medel, lärares, elevers eller föräldrars egna medel, EU-medel samt statliga medel ofta finansierar de internationella kontakterna. Resultaten antyder att den vanligast förekommande finansieringskällan är kommunala medel följt av lärares, elevers eller föräldrars egna medel, EU-medel och statliga medel. Kategorin ”annat” inkluderar olika typer av stipendier och fonder med andra finansiärer än kommun, stat eller EU. Diagrammet visar inte fördelningen av kostnader mellan de olika finansiärerna. Säkra uppgifter om kostnadsfördelningen inom det internationella arbetet har inte varit möjliga att inhämta inom ramen för denna utredning. De indikationer som finns tyder på att lärares, föräldrars och elevers egna medel ofta utgör en (mindre) beståndsdel av finansieringen i de internationella projekten. Dock utgör lärares, elevers eller föräldrars egna medel sällan eller aldrig den huvudsakliga finansieringen. Detta förklarar den höga procentsiffra som denna finansieringskälla fått i diagram 2.1. I avsnitt 4 återknyts till de juridiska frågor och de rättvisefrågor som kan ställas i samband med finansieringen av de internationella praktikinslagen.

Förberedelsearbetet med att säkra finansieringen för de internationella praktikplaceringarna försiggår således ofta både på och utanför den egna skolan. På den egna skolan förhandlar de projektansvariga med skolledningen om stöd för projekten. Utanför den egna skolan förekommer det att föräldrar och elever engageras för att hjälpa till med finansieringen. Detta kräver förankringsarbete i form av föräldramöten etcetera. I finansieringsarbetet ingår även, i många fall, att ansöka om stöd från internationella praktikprogram finansierade av svenska staten och/eller EU. Programkontoret är den myndighet som administrerar dessa program. De projektansvariga (oftast lärare) får i många fall stöd av internationellt ansvariga på skolan eller inom den kommunala förvaltningen när det gäller att formulera ansökningar om ekonomiskt stöd.

Vidare knyts i förberedelsefasen internationella kontakter med skolor och praktikplatser. Även detta kan vara ett tidskrävande arbete som ställer höga krav på de projektansvarigas internationella kompetens. TEMO:s telefonintervjuer visar att det är vanligast att den svenska skolan tar kontakt med en utländsk samarbetspartner. Det händer mer sällan att en utländsk skola kontaktar en svensk med en förfrågan om att inleda samarbete. Sökandet efter internationella samarbetspartners har underlättats betydligt genom de utökade kommunikationsmöjligheter som informationsteknologin erbjuder. Teknologin kan utnyttjas på olika sätt. E-post kan till exempel användas för att kommunicera med utländska samarbetspartners. Det finns även exempel på försök till mer avancerade IT-lösningar. I detta sammanhang kan Leonardo da Vinci-projektet ”Dawn” nämnas. Projektets ambition är att skapa manualer för olika aspekter av arbetet med utlandspraktik. I projektet ingår en Internetportal med syfte att underlätta praktikplaceringar i EU-länder. Portalen ska bland annat innehålla möjligheter att söka praktikplatser samt moduler för hur praktikplaceringar kan planeras, genomföras och följas upp.⁸

Det krävs att den svenska skolan får tillgång till utländska praktikplatser för att APU-I ska kunna genomföras. Detta kan säkerställas på olika sätt. Det vanligaste är förmodligen att ett samarbete inleds med en utländsk skola. Denna skola kan sedan ge svenska elever tillgång till de praktikplatser som redan används i undervisning av de inhemska eleverna. Det förekommer även, i mindre omfattning, att svenska skolor tar direkt kontakt med utländska företag och/eller organisationer för att förhandla om praktikplaceringar. De fristående skolor

⁸ Mer information på www.dawn.eu.org.

där svenska företag är engagerade som hel- eller delägare kan få tillgång till praktikplatser genom dotterbolag i utlandet.

I förberedelsefasen ska även ett urval av deltagande elever göras. Urvalet inleds ofta med att de elever som vill delta får anmäla sitt intresse. Bland de som har anmält intresse måste ofta ytterligare urval göras. Anledningen är dels att antalet praktikplatser är begränsat, dels att en del av de elever som anmält intresse av olika skäl inte anses vara mogna att genomföra en praktikperiod i ett annat land. Urvalet görs ofta genom en värdering av elevens färdigheter i det aktuella ämnet, språkkunskaper och sociala kompetens.

Dessutom planeras praktikperiodens pedagogiska innehåll i denna fas. Den roll läraren spelar i undervisningen påverkas av det geografiska avståndet till praktikplatsen. Eftersom läraren inte närvarar (i någon större utsträckning) i inlärningsituationen, sätts fokus på att kommunicera innehåll och utbildningsmål till eleven och handledaren på praktikplatsen. Planeringsarbetet blir därför betydelsefullt vid APU-I. En bra inlärningsituation för eleven kan endast skapas genom att det pedagogiska innehållet är väl genomtänkt. I de mer ambitiösa projekten samverkar karaktärs- och kärnämneslärare under planeringsarbetet.

När det pedagogiska innehållet är bestämt är nästa steg att kommunicera detta till den utländska praktikplatsen. En förutsättning för att intentionerna från den sändande gymnasieskolan genomförs är att handledaren på praktikplatsen är medveten om innehåll och mål för praktikperioden.⁹ Här kan valideringsinstrumentet Europass användas. Europass är det dokument som tagits fram inom EU-samarbetet i syfte att underlätta för yrkes elever att förlägga delar av utbildningen i ett annat EU-land än det egna. Dokumentet intygar att vissa utbildningsmoment genomförts utanför hemlandet. Vid användande av Europass kommer den utbildningsansvarige i Sverige överens med den mottagande praktikplatsen om tidslängd, innehåll och utbildningsmål för praktikperioden. Det som överenskommit inom dessa områden nedtecknas sedan i elevens Europass. Det fortsatta användandet av Europass presenteras i avsnitt 2.2.2 och avsnitt 2.2.3.

I denna fas genomförs även praktiskt planeringsarbete avseende arrangemang för resor och boende. På de större skolorna finns administrativ personal som ger stöd i detta arbete. På de mindre skolorna är det de projektansvariga som även har ansvar för denna del av planeringen.

Slutligen förbereds eleverna för praktikperioden. En vistelse utomlands ställer krav som eleven lättare kan hantera om denne är förberedd. Skolorna kan arrangera förberedelser på olika sätt. I vissa fall läggs förberedelser in i undervisningen inom de ordinarie kurserna. På ekonomikursen får eleverna då till exempel lära sig hur man konverterar valuta, planerar en reskassa och på språkkursen termer inom det aktuella yrket. Andra skolor väljer att

⁹ Inom Leonardo da Vinci-projektet "Quality assurance and certification of work placement abroad" har en modell för förhandling och kommunikation vid utlandspraktik utvecklats. Modellen utgörs av en trestegsprocedure. För varje steg har informationsmaterial utvecklats som kan användas av skolorna. I första steget kommer parterna överens om de allmänna villkoren för praktikplaceringen: ersättningar, arbetstider, hälsa och säkerhet, försäkringsfrågor etcetera. I det andra steget förklaras bakgrunden för praktikplaceringen: vilken del av utbildningssystemet eleven kommer ifrån, praktikperiodens övergripande mål, vilken typ av arbetsuppgifter som ska utföras och den grad av ansvarstagande som är förväntad. I det tredje steget kommuniceras en lista med de moment som ska utföras inom det yrke som eleven utbildas till. Praktikplatsen kan sedan pricka av de moment som kan genomföras under praktiken. Listan kan även användas för att dokumentera vad eleven har åstadkommit under praktiken och i vissa fall även vilken nivå som har uppnåtts inom de olika momenten.

”skräddarsy” kurser där eleverna får undervisning inom olika områden inriktat på de krav som ställs under praktikperioden.

2.2.2 Genomförandefasen

I denna fas reser eleverna till praktiklandet och genomför praktikperioden. Enligt de uppgifter som har samlats in inom ramen för utredningen är den vanligaste längden på en APU-I period tre till fyra veckor. Det förekommer dock att praktikperioderna spänner över längre tid. Det kan även konstateras att det vanligaste är att APU-I förläggs till EU-länder.

I genomförandefasen ska det pedagogiska planeringsarbetet omsättas i verklighet. Förutsättningarna för elevens lärande under praktiken skapas i samspel mellan elever, svenska lärare och utländska handledare.

Eleverna möter under utlandsvistelsen en ny miljö både på och utanför praktikplatsen. På praktikplatsen får eleven insikt i nya arbetssätt och blir en del av en arbetskultur som, i vissa avseenden, kan skilja sig från den svenska. Detta ställer krav på elevens förmåga till förståelse av arbetsmoment och sociala system.

Utanför praktikplatsen deltar eleven i ett nytt socialt sammanhang. Den språkliga och kulturella miljön kan skilja sig från elevens förhållanden på hemmaplan. I många APU-I projekt deltar en utländsk skola som samarbetspartner. Därmed kan de svenska eleverna ha kontakt med utländska elever. Det förekommer även att de svenska eleverna bor i värdfamiljer.

Eleven möter således en ny miljö både på och utanför praktikplatsen. Mötet sker utan närvaro av det sociala skyddsnät (bestående av familj, släkt och vänner) som de flesta elever har tillgång till på hemmaplan. Detta medför att eleven i större utsträckning måste hantera de problem som uppstår på egen hand.

I många projekt uppmanas eleverna att sätta upp mål för sin utveckling under praktiken. Målen kan avse både yrkesmässig och personlig utveckling. Under praktiken kan eleven sedan föra dagboksanteckningar där prestationer som genomförts relateras till målen för praktiken. På detta sätt ges en struktur för eleven som kan vara en trygghet i den nya miljön.

Svenska lärares roll under praktiken påverkas av det geografiska avståndet till praktikplatsen. Eftersom läraren i liten utsträckning kan närvara vid inlärningsituationen blir kommunikationen med eleven och den utländska handledaren viktig. Situationen är likartad vid APU i Sverige. Dock ställer det geografiska och kulturella avståndet än större krav på läraren när det gäller APU-I. Eftersom lärarens möjlighet att övervaka och påverka inlärningsituationen under pågående praktik är begränsade blir, vilket konstaterades i avsnitt 2.2.1, planeringsarbetet mera betydelsefullt vid utlandspraktik.

Under praktiken väljer lärarna ofta att besöka eleverna. Detta kan ske under olika skeden av praktiken. Vissa lärare väljer att åka med eleverna och närvara under den första tiden. Andra väljer att besöka eleverna när praktiken pågått en tid. Det är mindre vanligt att besök sker i slutet av praktiken. Vid besöken kan läraren fungera som ett stöd för eleverna. Dessutom kan kommunikationen med den utländska handledaren underlättas genom att den sker ”öga mot öga”. Slutligen kan lärarna under besöken verka för att samarbetet med utländska skolor och praktikplatser utvecklas och fördjupas.

Ett sätt att komma över de problem som uppstår i och med det geografiska avståndet är att använda olika typer av IT-lösningar som hjälpmedel. Lärarnas kommunikation med eleverna och handledarna kan underlättas genom användande av e-post. Dessutom finns, som nämnts tidigare, exempel på försök till att skraddarsy webblösningar för att kvalitetssäkra praktikperioderna.¹⁰

De *utländska handledarna* är nyckelpersoner när det gäller att skapa en bra inlärningsituation vid utlandspraktik. De måste vara medvetna om innehåll och utbildningsmål för praktiken för att kunna ge bra handledning. För att underlätta inläringen kan Europass användas som ett pedagogiskt instrument. Handledaren och eleven kan gemensamt arbeta mot de mål för praktiken som angivits i dokumentet (se avsnitt 2.2.1).

2.2.3 Uppföljningsfasen

I uppföljningsfasen återvänder eleverna till Sverige efter genomförd praktik. Det handlar nu om att samla och summera erfarenheterna samt bygga en bas för fortsatt lärande.

I denna fas ska elevernas prestationer under praktiken värderas genom betygssättning. Eftersom läraren inte har närvarat under inlärningsituationen i någon större utsträckning kan det finnas svårigheter att få beslutsunderlag för att värdera elevernas insatser. I avsnitt 2.1.3 diskuterades kring juridiska aspekter avseende myndighetsutövning. Det konstateras att rättsläget är osäkert. Slutsatsen är dock att den svenska läraren skall vara ansvarig för betygssättningen enligt gällande regelverk.

Många skolor väljer att låta APU-I utgöra en del av en kurs som avslutas med skolförlagd undervisning i Sverige. Det betyg eleven får avser då både APU-I och de moment som varit förlagda till skolan i Sverige. Olika metoder kan användas för samla in underlag för att bedöma elevernas prestationer under APU-I.

Ett annat inslag i uppföljningsfasen är redovisning av projektets ekonomi och resultat för eventuella externa finansiärer. Detta kan vara ett omfattande och tidskrävande arbete.

Vidare sprider många projekt erfarenheter från utlandspraktiken på och utanför den egna skolan. Detta kan ske genom föreläsningar och utställningar. Det förekommer ofta att lärare och elever tillsammans deltar när det gäller att sprida erfarenheter.

I vissa fall kan erfarenheterna från utlandspraktiken resultera i pedagogiskt förnyelsearbete. Kursutveckling kan ske på grundval av de erfarenheter som inhämtats i arbetet med APU-I. Det förekommer att detta utvecklingsarbete sker genom samarbeten mellan svenska och utländska skolor.

Slutligen handlar det i uppföljningsfasen om att underlätta för eleverna att bygga vidare på erfarenheter från utlandspraktiken. Här kan anläggas ett helhetsperspektiv som bidrar till elevens fortsatta utveckling både inom ramen för skolan och utanför.

¹⁰ Se till exempel www.dawn.eu.org.

2.2.4 Det danska systemet

I Danmark har inslagen av utlandspraktik i yrkesutbildningen organiserats på ett delvis annorlunda sätt än i Sverige. Sedan 1992 finns ett enhetligt system inom vilket danska yrkesutbildningsskolor kan bedriva projekt med praktik utomlands i form av den så kallade "Praktik i utlandet-ordningen (PIU)". Programmet ger danska yrkeselever möjlighet till en eller flera praktikperioder utomlands som de kan tillgodoräkna sig inom den danska utbildningen. Inom ramen för PIU kan praktik genomföras i alla världens länder. Ekonomiskt stöd utgår dock enbart för praktik inom EU- och EFTA-länderna. Inom detta system genomför årligen cirka 1000 danska yrkesstuderande praktik utomlands. Programmet omsätter cirka 15 miljoner DK per år.¹¹ De huvudsakliga aktörerna inom PIU-systemet presenteras nedan.

Yrkesutbildningsskolorna har en PIU-koordinator som är ansvarig för skolans arbete när det gäller PIU. Arbetsuppgifterna för denna tjänst skiljer sig åt mellan olika skolor. Gemensamt är dock att PIU-koordinatören har ansvaret för: information om utlandspraktik; förberedelser före praktikperioder; kontakter med elever som ska genomföra eller genomfört PIU. I utvärderingen av PIU beskrivs koordinatörerna som programmets livsnerv på yrkesutbildningsskolorna.¹²

PIU-centret är det nationella centrumet för programmet. PIU-centret är organiserat inom ramen för det danska utbildningsministeriet och placerat vid CIRIUS, Danmarks motsvarighet till Programkontoret. Centrumets uppgift är att på övergripande nivå koordinera och utveckla programmet. Detta sker genom en kombination av skriftlig och muntlig information, rådgivning samt praktiskt bistånd. PIU-centrets administration finansieras till femtio procent av utbildningsministeriet och till femtio procent av Arbejdsgivernes elevrefusion (se nedan).

Arbejdsgivernes elevrefusion (AER) administrerar det ekonomiska stödet inom programmet. Finansieringen kommer från arbetsgivaravgifter inbetalade av danska företag. Årligen betalar AER ut 15 miljoner DK till elever, skolor, verksamheter och fackliga organisationer som använder sig av programmet. Medel kan erhållas både för uppsökande verksamhet och för kostnader i samband med genomförandet av praktikperioder.

Slutsatser kring skillnader i organiseringen av utlandspraktik inom gymnasieutbildningen i Sverige och Danmark dras i avsnitt 4.

2.3 Förekomst av APU-I

I TEMO:s telefonintervjuer har skolledare för gymnasieskolor tillfrågats om de någon gång har genomfört APU-I. Svaren visar att drygt en tredjedel av de svenska gymnasieskolorna uppger att de någon gång genomfört APU-I. Knappt två tredjedelar uppger således att deras gymnasieskola inte har genomfört APU-I. En jämförelse mellan svaren från gymnasieskolor med enbart program med yrkesämnen och gymnasieskolor med enbart övriga program har gjorts. Där framkom att det är vanligare att APU-I genomförs på gymnasieskolor som enbart har program med yrkesämnen.

¹¹ PIU-centret (2000) "Kvalitativ och kvantitativ evaluering af PIU-ordningen". sid 23.

¹² Ibid., sid 14.

Det bör noteras att svaren från skolledarna inte visar hur frekventa praktikplaceringarna utomlands varit, projektens längd eller hur många elever som deltagit. Inom ramen för denna utredning har det heller inte varit möjligt att samla in denna typ av uppgifter. En kvalificerad gissning, mot bakgrund av Programkontorets erfarenheter, är dock att omfattningen av APU-I fortfarande kan sägas vara ringa. I detta sammanhang är det relevant att söka ett svar på frågan om lärare och skolledare anser att omfattningen av APU-I är tillfredsställande.

TEMO:s telefonintervjuer kan ge en del av svaret på denna fråga. När skolledningarnas ambitioner med de internationella kontakterna kontrasterar mot de åstadkomna resultaten framkommer en diskrepans. Svaren från telefonintervjuerna visar att drygt en tredjedel av de gymnasieskolor som har internationella kontakter har genomfört APU-I. Samtidigt uppger knappt två tredjedelar att ett huvudsyfte med att etablera internationella kontakter varit att kunna erbjuda eleverna internationell praktik. Resultaten antyder således att det är fler gymnasieskolor som har ambitionen att erbjuda internationell praktik än de är som verkligen lyckas med uppgiften.

Erfarenheter från Leonardo da Vinci, EU:s program för yrkesutbildning, pekar i samma riktning. I tabellen nedan redovisas uppgifter avseende elevpraktik inom Leonardo da Vinci under perioden 1995 till 2000.

År	Inkomna ansökningar	Beviljade ansökningar	Beviljat antal deltagare
1995	35	16	220
1996	40	28	235
1997	52	28	257
1998	68	45	401
1999	75	62	488
2000	71	43	495

Tabell 2.1 Elevpraktik inom Leonardo da Vinci 1995-2000.

I tabell 2.1 framkommer att intresset för elevpraktik inom Leonardo da Vinci ökat stadigt sedan 1995 (den marginella nedgången av antalet ansökningar år 2000 kompenseras av att det totala antalet deltagare ökade). Tabellen visar att under perioden 1995 till 2000 har 35 procent av de ansökningar som inkommit avslagits. Det finns således ett betydligt större intresse för att arrangera utlandspraktik bland svenska gymnasieskolor än vad som kan tillgodoses inom den ekonomiska ramen för Leonardo da Vinci. Mot bakgrund av de synpunkter som uttryckts angående komplicerade ansöknings- och rapportförfaranden inom programmet är det dessutom rimligt att anta att en del presumtiva sökande avstått från att ansöka.¹³

Erfarenheter från Programkontorets övriga program med möjlighet till utlandspraktik för gymnasieelever, Nordplus-junior samt Programkontorets bidrag och stipendier för internationalisering i skolan, är likartade. Antalet goda projektansökningar till dessa program överstiger vida de medel som finns. Erfarenheterna är således entydiga: medlen inom programmen är otillräckliga för att tillgodose det intresse som finns bland gymnasieskolorna.

Det finns inga säkra uppgifter att tillgå om hur många av de projekt vars ansökan avslås som genomförs trots allt. Mot bakgrund av Programkontorets erfarenheter är en kvalificerad gissning att en ansenlig del av dessa projekt aldrig blir av.

¹³ Utbildningsdepartementet (2000) "Genomförande av yrkesutbildningsprogrammet Leonardo da Vinci i Sverige". sid 60.

Av resultaten från TEMO:s telefonintervjuer och erfarenheter från de internationella praktikprogrammen, är det rimligt att hävda att det finns en ambition bland lärare och skolledare på gymnasieskolorna att arrangera APU-I i större utsträckning än vad de för närvarande gör.

2.4 Problemområden

I avsnitt 2.2 redogjordes för arbetet med APU-I i de tre faserna förberedelser, genomförande och uppföljning. I detta avsnitt görs ett försök att identifiera problemområden mot bakgrund av denna redogörelse. Framställningen bygger på TEMO:s telefonintervjuer¹⁴, en mindre enkät¹⁵ som besvarats av aktörer inom företag, skolor och kommuner, djupintervjuer med samma typ av aktörer samt de erfarenheter som Programkontoret erhållit under arbetet med de internationella praktikprogrammen. Graden och arten av de problem som gymnasieskolorna upplever är beroende av faktorer på den specifika gymnasieskolan (storlek, personalsammansättning, ekonomiska resurser, geografisk placering etcetera). I diskussionen nedan identifieras generella problem som kan förekomma i olika grad på gymnasieskolorna.

Inledningsvis kan konstateras att ett första problemområde är att traditionella *attityder och strukturer* inom gymnasieskolorna i vissa fall kan utgöra hinder för arbetet med praktik utomlands. Det handlar om synen dels på den internationella dimensionen, dels på gymnasieskolans förhållande till arbetslivet.

När det gäller de internationella inslagen i undervisningen finns skäl att tro att traditionella attityder och strukturer på en del skolor kan leda till att den internationella dimension inte blir en integrerad del av utbildningen. Studier har visat att de internationella projekten ofta drivs frikopplade från den övriga undervisningen.¹⁶ Med detta arbetssätt blir de internationella inslagen beroende av "eldsjälar" med ett starkt engagemang. Bristande förankring internt kan då leda till att genomslaget i undervisningen blir begränsat. Risken är att den pedagogiska potentialen i den internationella dimensionen till stora delar förblir outnyttjad.

Svaren från TEMO:s telefonintervjuer belyser denna problematik ytterligare. Vid telefonintervjuerna har skolledare vid gymnasieskolor tillfrågats i vilken utsträckning det internationella samarbetet är förankrat i styrdokument på kommun- och skolnivå. Fördelningen av svar presenteras i diagrammet nedan.

¹⁴ Bilaga 2.

¹⁵ Syftet med enkäten har varit idégenererande. Den ger således inga statistiskt säkerställda resultat. Enkäten återfinns i bilaga 3.

¹⁶ Skolverket (2000) "Den europeiska dimensionen i svensk skola". sid 39.

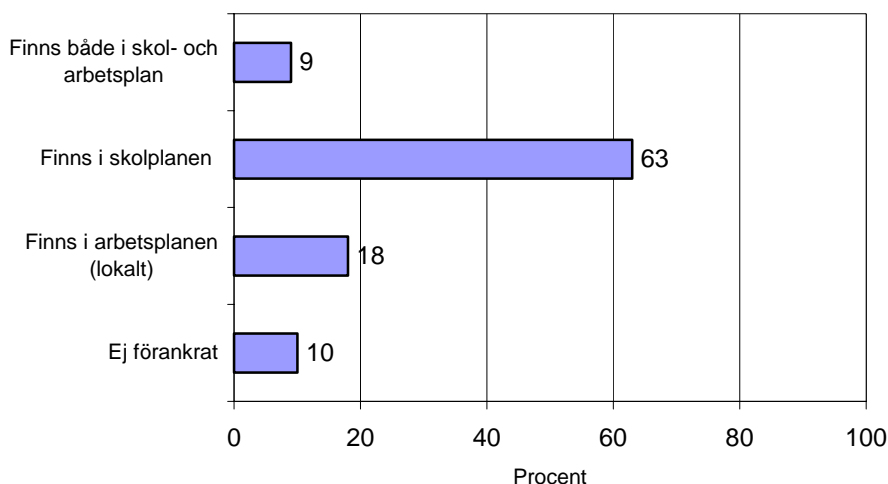

Diagram 2.2 På vilket sätt är era internationella kontakter/samarbeten förankrade i kommunens/skolans skolplan/arbetsplan?

Diagram 2.2 visar att nio procent av respondenterna svarat att det internationella arbetet är förankrat i både skol- och arbetsplan; 63 procent har svarat att förankring finns i skolplanen; 18 procent anger att förankring finns i arbetsplanen och 10 procent har svarat att det internationella arbetet inte är förankrat i vare sig skol- eller arbetsplan.

I Lpf 94 anges att:

”... internationella kontakter, utbildningsutbyte med utlandet och praktik i andra länder skall främjas. /.../ Ett internationellt perspektiv i undervisningen är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang, för att skapa internationell solidaritet och för att förbereda eleverna för ett samhälle med allt tätare kontakter över nations- och kulturgränserna.”¹⁷

Det är således tydligt att den internationella dimensionen lyfts fram som betydelsefull i de nationella styrdokumentet för gymnasieskolan.

Svaren från telefonintervjuerna antyder att intentionerna från den nationella nivån inte riktigt har slagit igenom på den lokala nivån. Resultaten visar att för varje nivå i systemet minskar förekomsten av skrivningar kring den internationella dimensionen i styrdokument. På kommunal nivå uppges det internationella arbetet vara förankrat i 72 procent av skolplanerna. På skolnivå är motsvarande siffra för arbetsplanerna 27 procent.

Resultaten skulle kunna vara ett utslag av att traditionella attityder och strukturer inom gymnasieskolan för med sig att det internationella arbetet inte prioriteras i vissa kommuner och på vissa skolor. Bristen på mål och medel för det internationella arbetet i styrdokument kan leda till att lärare, föräldrar och elever inte ges vägledning i hur arbetet med APU-I ska bedrivas. En annan följd kan bli att utlandspraktiken inte prioriteras när det gäller resursfördelning. Den bristande förankringen hos kommun- och skolledning, som svaren från telefonintervjuerna antyder, skulle kunna ses som ett utslag av att en traditionell syn på och organisering av undervisningen i viss mån motverkar internationella inslag.

¹⁷ Lpf 94. sid 4-5.

Förutsättningarna för att genomföra APU-I påverkas även av traditionella attityder och strukturer när det gäller förhållandet mellan skola och arbetsliv. I Ds 2000:62 konstateras att den skolförlagda yrkesutbildningens struktur och inre utformning i huvudsak är uppbyggd kring det tänkande som var dominerande under 1960-talet.¹⁸ Detta för med sig att utbildningen till stora delar är skolförlagd. SAF (nuvarande Svenskt Näringsliv) har studerat hur samverkansfrågor mellan skola och arbetsliv behandlas i kommunernas skolplaner. Studien visade att var femte skolplan har en tillräckligt tydlig och konkret beskrivning av synen på samverkan mellan skola och arbetsliv. I var tredje skolplan saknades skrivningar kring samverkansfrågor helt.¹⁹ Det tycks således som det även avseende samverkan mellan skola och arbetsliv finns problem med bristande förankring i styrdokument.

Det kan hävdas att förutsättningarna för att arrangera APU-I påverkas av den rådande synen inom den egna skolan dels på den internationella dimensionen, dels på förhållandet mellan skola och arbetsliv. Det finns skäl att anta att likartade mekanismer påverkar inställningen till den internationella dimensionen och inställningen till samverkan mellan skola och arbetsliv. Förenklat kan sägas att skolor med en organisation och ett arbetsklimat som är mottagligt för pedagogiskt förnyelsearbete har goda förutsättningar både att utöka de internationella inslagen i undervisningen och att förstärka samverkan mellan skola och arbetsliv. Det omvända gäller inom skolor där mer traditionella attityder och en mindre flexibel struktur är rådande.

Slutsatsen inom detta problemområde är att det tycks som om traditionella attityder och strukturer inom gymnasieskolan i vissa fall kan motverka strävanden mot att göra internationella inslag och samverkan mellan skola och arbetsliv till integrerade delar av undervisningen. En återkommande kommentar från lärare som anser sig arbeta inom en organisation med en skeptisk syn på värdet med utlandspraktik är att ”det sitter i väggarna”. Förutsättningarna att förverkliga den pedagogiska potentialen i APU-I vid skolor där detta klimat är förhärskande kan sägas vara begränsade.

Ett andra problemområde kan vara svårigheter att möta de *krav på kompetens* inom skilda områden som ställs på involverade vuxna och elever i ett APU-I projekt. Under förberedelser, genomförande och uppföljning av projekten ställs höga krav på de involverades kompetens.

Under förberedelsefasen ska finansiering för projektet säkras, kontakter med utländska samarbetspartners knyts, urval av deltagande elever görs, praktikperiodens pedagogiska innehåll planeras och kommuniceras till elever och handledare på praktikplatserna, praktiskt planeringsarbete genomförs samt förberedelser av elever ske.

Under genomförandefasen möter eleverna den nya omgivningen på och utanför praktikplatsen. Höga krav ställs på deras förmåga att anpassa sig till en ny språklig och kulturell omgivning. Lärarna har att hantera en inlärningssituation där de själva inte medverkar fysiskt i någon större utsträckning. Dessutom ska de utveckla och fördjupa kontakterna med utländska samarbetspartners under denna fas.

Under uppföljningsfasen ställs krav på att lärarna hittar lösningar för hur elevernas prestationer under praktikperioden ska betygsättas. Vidare ska erfarenheter från projektet

¹⁸ Ds 2000:62. sid 45.

¹⁹ SAF (2000) ”Analys av kommunala skolplaner - med avseende på samverkan skola – näringsliv”.

vidareutvecklas och spridas. Dessutom krävs ofta redovisningar till externa bidragsgivare. Eleverna ska bygga vidare på erfarenheter från utlandsvistelsen inom och utanför skolan.

Det är tydligt att de projektansvarigas kompetens ställs på prov under arbetets gång. Det handlar, för det första, om kunskaper av projektledning. Denna kompetens inkluderar att kunna sätta upp mål för projektet som anknyter till de övergripande målen för skolans verksamhet; förmåga att administrera projektet samt förmåga att samordna olika aktörers roller i projektet.

För det andra krävs tillräckliga språkkunskaper. I arbetet med APU-I är kommunikationen med utländska samarbetspartners viktig. Kvaliteten i det pedagogiska innehållet är beroende av att innehåll och mål för praktiken kan diskuteras mellan den svenska skolan och den utländska handledaren. Det krävs således ett gemensamt arbetsspråk.

För det tredje ställer arbetet krav på de projektansvarigas ”kulturella kompetens”. För att kommunikationen mellan den svenska och utländska parten ska bli verkningsfull krävs en förståelse för kulturella skillnader. Parterna måste vara kapabla att konstruktivt interagera med människor som har en annan kulturell bakgrund.

Det kan vara svårt att över huvud taget få till stånd en praktikplacering om de svenska och/eller de utländska aktörerna inte uppfyller kraven på språklig och kulturell kompetens.

APU-I ställer givetvis krav även på eleverna. De kulturella och språkliga aspekterna är krävande även för dem. Det kan till och med hävdas att kraven är än större för eleverna eftersom de (för det mesta) kommer närmare den nya omgivningen. Svårigheterna kan ibland bli för stora och leda till att vissa elever över huvud taget inte vill delta. Andra elever deltar, men kan inte tillgodogöra sig de positiva sidorna av praktiken eftersom de inte klarar av de krav som ställs.

Programkontoret har resonerat kring att kompetenskraven i samband med APU-I kan vara ett skäl till att det inom vissa skolor utvecklas negativa attityder gentemot utlandspraktik. När kraven blir för stora kan ett försvar vara att nedvärdera betydelsen av utlandspraktik. Genom att projektets värde ifrågasätts behöver nödvändig kompetens inte inhämtas.

Ett tredje problemområde i arbetet med APU-I tycks vara *finansieringen*. TEMO frågade skolledare, vid skolor som saknar internationella kontakter, om skälen till avsaknaden av samarbeten över ländergränserna.²⁰ En vanlig orsak som anges i svaren är brist på pengar. I avsnitt 2.2.1 framkom att det internationella arbetet vid gymnasieskolor ofta finansieras via olika källor. Förutom kommunala medel uppgavs bland annat lärares, elevers eller föräldrars egna medel, EU-medel och statliga medel förekomma som finansieringskällor. Det har även framkommit (i avsnitt 2.3) att sökandetrycket till de internationella praktikprogram som administreras av Programkontoret är högt. Detta sammantaget tyder på att många av de projektansvariga inom det internationella arbetet ser sig tvungna att söka finansiärer utanför den egna skolan.

²⁰ Slutsatser avseende dessa svar bör dras med viss försiktighet. Respondenterna är, i denna fråga, skolledare vid gymnasier och grundskolor som saknar internationella kontakter. Det är således inte säkerställt att resultaten är generaliserbara avseende problemområdena för *gymnasieskolor* som *har* internationella kontakter. Programkontorets bedömningen är dock att svaren kan ge en fingervisning om de problem som verkar hindrande i skolornas arbete med APU-I.

Graden av finansiella problem i arbetet med APU-I kan variera i olika delar av landet. I områden där kommunikationsnätet är mindre utbyggt kan problemen vara större. Ett citat från en lärare vid en skola i Västerbotten kan belysa detta:

”Finansiering är ett gigantiskt hinder. För oss uppe i norra delarna av landet är det oerhört kostsamt med internationalisering över huvud taget. Det är dyrt för oss att resa.”

En del av respondenterna har uttryckt oro för att de finansiella svårigheterna kan leda till orättvisor. En praktikhandläggare vid en storstadskommun uttryckte detta på följande sätt:

”Detta (finansieringen av APU-I) tycker jag är ett dilemma. Troligen är det så att skolan inte har råd att bekosta resa, boende och kost (lunch) för eleven när de gör sin APU utomlands. Då är det lätt att det enbart blir elever vars föräldrar har en god ekonomi som kan åka iväg...”

Ett fjärde problemområde som nämns av många respondenter är brist på tid. En del lärare uppfattar att de har svårigheter att hinna med arbetet med APU-I eftersom de är engagerade i projekt inom en rad olika områden. Svaren från de tidigare refererade TEMO-intervjuerna antyder detsamma. Skolledarna ansåg att en viktig anledning till att deras skola saknade internationella kontakter var att tiden inte räckte till. Det kan i detta sammanhang talas om att lärare ibland känner en viss ”projektrötthet”.

Ett femte problemområde utgörs av olika *juridiska hinder*. I framställningen i avsnitt 2.1 konstaterades att det råder oklarheter kring reglerna för betygssättning vid APU-I. Det handlar om den roll en utländsk handledare spelar vid betygssättningen, som är svensk myndighetsutövning. Problemet rör både juridik och kvalitetssäkring vid APU-I. Frågan är hur läraren ska få underlag för att sätta betyg trots att denna inte närvarar (i någon större utsträckning) under praktikperioden.

Vidare anger skollagstiftningen att gymnasieutbildningen ska anordnas så att den blir kostnadsfri för eleven. Deltagandet i APU-I får således inte vara villkorat så att elever eller föräldrar ska bidra ekonomiskt. I framställningen ovan har framgått att gymnasieskolorna har svårigheter att finansiera utlandspraktik. Avgifter från elever och/eller föräldrar får dock inte enligt gällande regelverk ses som en lösning på de ekonomiska problemen.

Utanför det skoljuridiska området finns problem avseende olika aspekter som kan uppkomma när det gäller ansvar för skador. Ansvarsfrågor avseende eventuella skador som orsakas av eleven på praktikplatsens eller tredje mans egendom regleras olika i olika länder. Detta kan utgöra ett hinder för APU-I på så sätt att svårigheterna att komma överens om en reglering kan vara oöverstigliga. Det kan även förekomma att dessa frågor inte löses innan praktiken påbörjas. Om en skada då inträffar kan problemen bli stora både för eleven, gymnasieskolan och för den utländska praktikplatsen.

I avsnitt fyra förs ett utförligare resonemang kring dessa problemområden. Där presenteras även förslag ämnade att bidra till att underlätta gymnasieskolornas arbete med APU-I.

3. Möjligheterna med arbetsplatsförlagd utbildning - internationellt

I detta avsnitt redogörs för de möjligheter som APU-I erbjuder elever, gymnasieskolor och arbetsgivare.

3.1 Möjligheter för elever

Forskningen har ännu inte givit någon heltäckande bild av de pedagogiska möjligheter som praktikplaceringar utomlands erbjuder. Ingen sammanhängande teori har formulerats avseende processer under och effekter av utlandspraktik. Metodologiskt utvecklingsarbete återstår således innan man med säkerhet kan uttala sig om vilka processer som påverkar eleverna under utlandspraktiken och vilka effekter detta leder till på individnivå.²¹ Det finns dock rön som ger åtminstone en preliminär bild över möjligheterna som praktik utomlands erbjuder deltagarna.

Sören Kristensen, mobilitetsexpert vid EU:s center för yrkesutbildning, CEDEFOP, har analyserat den läroprocess som eleverna genomgår under utlandspraktik. Kristensen menar att lärandet under utlandspraktik sker genom två parallella processer: *immersion* och *responsibilisation*. Med den förstnämnda termen avses närhet till och interaktion med en annan kultur och mentalitet. Ju mer eleven exponeras för den utländska omgivningen desto troligare är det att denne får förmåga att konstruktivt interagera med människor från andra kulturer.

Begreppet *immersion* avser det utrymme som är tillgängligt för elevens självständiga beslutsfattande. Detta är inte något som enbart kan ske under utlandsvistelser. Kristensen menar dock att vissa villkor skapas som kan vara svåra att återskapa i elevens hemmiljö. Frånvaron av socialt nätverk av familj, vänner och lärare innebär att eleven i högre grad måste lösa problem på egen hand. Genom att få ta ansvar för egna beslut ökar möjligheten att elevens självförtroende och initiativkraft stärks.

Det kan vara relevant att tala om en tredje process som äger rum under inlärningsituationen vid utlandspraktik: *influenser*. Med denna term avses medvetandegörande om arbetsmoment och en organisering av arbetet som eleven tidigare inte kommit i kontakt med. Genom att få insyn i andra tekniker och sätt att organisera arbetet kan eleven få nya färdigheter.

Läroprocessen under praktikperioder utomlands sker både på och utanför praktikplatsen. På praktikplatsen är samtliga tre processer *immersion*, *responsibilisation* och *influenser* aktiva. Det är också här merparten av lärandet äger rum. Utanför praktikplatsen är det processerna *immersion* och *responsibilisation* som leder till lärande. De två processerna samverkar ofta. De beslutssituationer som eleven ställs inför sker inom en kulturell kontext. Konkret kan situationerna handla om allt ifrån deltagande i olika typer av föreningar, social samvaro med värdfamiljer eller diskussioner med en granne som anser att det spelas för hög musik etcetera.

Erfarenheter från de internationella praktikprogram som administreras av Programkontoret visar att läroprocesserna, som beskrivits ovan, ofta leder fram till att deltagarna utvecklas positivt i olika bemärkelser. Dessa erfarenheter avser inte enbart praktikperioder genomförda

²¹ Kristensen, Sören (2001) "Developing transnational placements as a didactic tool", sid 3.

inom ramen för gymnasieutbildning. Det är ändå rimligt att påstå att erfarenheterna är generaliserbara till olika former av utlandspraktik eftersom inlärningssituationen är snarlik oavsett programmets målgrupp och syfte. Det är fruktbart att dela in deltagarnas utveckling under utlandspraktik i fyra områden.²²

Yrkesmässig utveckling. Resultat visar att en stor andel av dem som deltagit i internationella praktikprogram anser sig ha fått ökad skicklighet inom det aktuella yrket. Utvärderingen av Leonardo da Vinci visade att flertalet av de deltagande eleverna upplever att de genomgår en utveckling inom yrket. De uppger att de tillägnat sig nya kunskaper och arbetsmetoder. Bland deltagarna ansågs även att möjligheterna att få ett jobb i framtiden hade ökat genom utlandspraktiken.²³

Likaså utvärderingen av Interpraktikstipendiet visade att det stora flertalet av deltagarna ansåg att de utvecklats inom yrket. Det framkom också att 52 procent av deltagarna erhållit arbete efter genomförd utlandspraktik. Jämförelser med övriga arbetsmarknadsprogram visade att sysselsättningsgraden efter Interpraktik var relativt hög. Resultaten antyder således att praktikperioder utomlands kan ge ökade möjligheter till anställning för de som deltar.²⁴

Språklig utveckling. Även inom detta område anser en stor del av dem som deltagit i de internationella praktikprogram som administreras av Programkontoret att de har utvecklats positivt. Utvärderingen av Interpraktik visar att över tre fjärdedelar av de deltagande ansåg att de utvecklat sina kunskaper inom språkområdet.²⁵

Kulturell utveckling. En stor andel av deltagarna i programmen har även uppgivit att de ökat sin ”kulturella kompetens”. Ökad förståelse för praktiklandets kultur och ökad förmåga att interagera med människor från andra kulturer återkommer som resultat av deltagandet i internationella praktikprogram.²⁶

Personlig utveckling. Eleverna utvecklas även mycket på det personliga planet. Vid intervjuer och samtal med deltagarna i internationella praktikprogram är det ofta denna aspekt av deras utveckling under praktiken som lyfts fram. Många upplever att deras självförtroende och initiativkraft ökat efter erfarenheterna under utlandspraktiken.²⁷

3.2 Möjligheter för gymnasieskolor

APU-I erbjuder en rad möjligheter för gymnasieskolorna. Arbetet med APU-I kan användas som en drivkraft i det pedagogiska förnyelsearbetet. Bland annat kan det underlätta framkomsten av ett mer projektbaserat arbetssätt; närmare samverkan med arbetslivet; integrerade internationella inslag i undervisningen samt närmare samarbete mellan olika lärarkategorier. Utlandspraktik som en drivkraft i det pedagogiska förnyelsearbetet diskuteras vidare i avsnitt 4.3.

²² Programkontoret (2000) ”Interpraktikstipendiet – en utvärdering av ett arbetsmarknadspolitiskt program” sid 4-5.

²³ Utbildningsdepartementet sid 46–47.

²⁴ Programkontoret sid 16-18.

²⁵ Ibid., sid 11.

²⁶ Murray, Åsa (2000) ”Svenska ungdomars erfarenheter av Breaking Barriers – ett pilotprojekt i EU” sid 18. och Programkontoret sid 12.

²⁷ Utbildningsdepartementet sid 46-47 och Programkontoret sid 13-14.

I avsnitt 3.1 framkom att eleverna kan göra sig mer beredda för ett arbetsliv med frekventa internationella kontakter genom att genomföra praktik utomlands. Gymnasieskolan kan således genom att erbjuda möjligheten till APU-I ge goda förutsättningar för eleverna att möta de krav som ett internationaliserat arbetsliv ställer.

För lärarna innebär arbetet med APU-I en möjlighet att bredda sina arbetsuppgifter till att omfatta delvis nya områden. De nya inslagen i arbetet kan upplevas som berikande och intressanta.

APU-I ger även möjligheter för gymnasieskolorna att öka sin attraktionskraft. Eleverna efterfrågar i allt större utsträckning internationella inslag i sin utbildning. De skolor som kan tillhandahålla sådana inslag kan framstå som intressanta.

Många gymnasieskolor eftersträvar en statushöjning av programmen med yrkesförberedande ämnen. Inslag av utlandspraktik kan medverka till att yrkesutbildningen blir mer intressant. Många ungdomar eftersträvar att erhålla internationella erfarenheter under utbildningen. Genom den positiva attityd som finns till de internationella inslagen kan utlandspraktik medverka till att höja yrkesutbildningens status.

3.3 Möjligheter för arbetsgivare

Sören Kristensen menar att två betydelsefulla utvecklingslinjer inom ekonomin medverkar till att förändra det sammanhang som företagen verkar inom: globalisering och accelererande teknologisk utveckling. Med globalisering avser Kristensen en ökning av handel över nationsgränser, fusioner och samarbete mellan företag över gränser och en expansion av företagens "hemmamarknad" till att omfatta stora delar av världen. Denna process påverkar företagets strategier och därmed deras rekryteringsbehov. Språkkunskaper och förmåga att samarbeta med människor från andra kulturer värdesätts mer och mer.

Även den accelererande teknologiska utvecklingen för med sig att delvis nya krav ställs vid rekrytering. Den ökade utvecklingstakten leder till att tekniker och arbetsorganisationer snabbt blir omoderna. I och med detta blir konkreta kunskaper om viss teknologi eller vissa arbetsorganisationer mindre viktiga medan anpassningsbarhet och förmåga att ta till sig nya organisationsformer och teknologier blir mer betydelsefull.

Kristensen kallar den nya typ av kunskap som företagen efterfrågar "personlig färdighet" (personal skills). Med denna term avses kunskaper som inte hänger samman med en viss profession eller en viss arbetsorganisation utan kan appliceras i skilda organisationsformer och produktionsprocesser.²⁸

Läroprocessen vid utlandspraktik kan sägas vara gynnsam för att överföra den nya typen av kunskap till eleverna. I avsnitt 3.1 redogjordes för de läroprocesser som ofta leder till att eleverna under utlandspraktiken utvecklas till att ha större beredskap att verka i en internationell omgivning. Ökade inslag av utlandspraktik skulle därmed, tillsammans med andra åtgärder, kunna leda till att företagen på ett bättre sätt kan möta de krav som ställs genom globaliseringen och den accelererande teknologiska utvecklingen.

Utöver de direkta möjligheter som erbjuds elever, gymnasieskolor och arbetsgivare kan hävdas att APU-I kan bidra till positiva effekter på samhällsnivå. Läroplanens intentioner om

²⁸ Kristensen sid 1-2.

att eleverna ska lära sig att leva med och inse värdet med ett mångkulturellt samhälle ges ökad möjlighet att förverkligas genom att elever tillbringar tid i andra länder och därmed verkar i andra kulturella sammanhang under utbildningen.

4. Slutsatser och förslag

I avsnitt tre redovisades erfarenheter och forskning som visar att elever, gymnasieskolor och arbetsgivare har mycket att vinna på att arbeta med APU-I-projekt. Dessutom identifierades i avsnitt två vissa problemområden i gymnasieskolornas arbete med APU-I.

Framställningen har således hittills visat att det finns ett stort mervärde med APU-I för de aktörer som är involverade. Det har vidare framkommit att det finns faktorer i det nuvarande systemet som utgör hinder för arbetet med utlandspraktik.

I detta avslutande avsnitt dras slutsatser utifrån utredningens resultat. Slutsatserna leder fram till förslag som är ämnade att medverka till att identifierade problem kan övervinnas och att en kvalitativ och kvantitativ utveckling av APU-I kommer till stånd.

4.1 Skollagstiftning och ansvarsfrågor

Det är inte möjligt att ge ett enkelt och entydigt svar på frågan om de skoljuridiska bestämmelserna medger att utbildningen arbetsplatsförläggs i utlandet. Den rättsliga regleringen kring APU är inte helt tydlig. Bestämmelserna tar inte hänsyn till de speciella förhållanden som kan gälla vid arbetsplatsförläggning. Vidare saknas klagörande avgöranden från domstolar och tillsynsmyndigheter. Slutligen kan bedömningen bli beroende av den utformning som den arbetsplatsförlagda utbildningen ges i vissa avseenden. Det är således väsentligt att poängtera den osäkerhet som är förenad med ställningstaganden i denna fråga.

Den största tveksamheten hänger samman med den roll ett utländskt subjekt (handledaren) spelar vid betygssättningen. Det är önskvärt att reglerna kring betygssättning vid APU blir klarare. Detta gäller både för APU i Sverige och APU-I. Det kan konstateras att ett förtydligande av de regler som gäller vid betygssättning skulle kunna hjälpa till att göra APU-I till en naturlig och integrerad del av gymnasieutbildningen.

Vidare har pekats på det nödvändiga i att utbildningen anordnas så att den blir kostnadsfri för eleven och att en eventuell vistelse i utlandet aldrig framstår som obligatorisk för att fullfölja utbildningen.

Utanför det skoljuridiska området är det av mycket stor vikt att observera de aspekter som kan uppkomma i olika situationer när det gäller ansvar för skador. Dessa frågor hänger nära samman med elevens status på arbetsplatsen. Det är knappast möjligt att ge någon generell ledning eftersom bedömningen ofta blir beroende av omständigheterna i det enskilda fallet, såsom vilket land och vilken bransch det rör sig om, hur gammal eleven är och hur arbetsplatsförläggningen närmare har utformats. En noggrann analys av det enskilda fallet bör göras. Det kan finnas anledning att varna för inställningen att frågor av den här arten säkerligen är likadant reglerade i alla länder och att det under alla omständigheter är möjligt att genom avtal mellan skolan och arbetsplatsen reglera vad som ska gälla.

Praktikantmobilitet över gränserna är i stark tillväxt inom Europeiska unionen. CEDEFOP (EU:s centrum för yrkesutbildning) uppskattar att cirka 200 000 personer årligen genomför praktikperioder i Europa inom internationella program med inriktning på yrkesutbildning. Därutöver tillkommer ett okänt antal personer som arrangerar praktikperioder på eget

initiativ.²⁹ En enhetlig syn - även stater emellan - på vilken status elever på arbetsplatser ska ha och vilka ansvarsregler som ska gälla, skulle självfallet skapa säkerhet och underlätta för den skola som överväger att genomföra APU-I. Mot bakgrund av den ökade mobiliteten och de problem som finns avseende ansvar för skador anser Programkontoret att frågan om att upprätta ett gemensamt juridiskt system för praktikantmobilitet på europeisk nivå bör undersökas.

4.2 Finansiering av APU-I

Finansieringen av APU-I har under utredningsarbetet tonat fram som ett problemområde. I avsnitt 2.4 framkom att svårigheter att finansiera utlandspraktik upplevdes som ett hinder för skolorna. Utredningen har visat (i avsnitt 2.2.1) att de ekonomiska svårigheterna leder till att många projektanordnare ser sig tvungna att söka finansiärer utanför den egna skolan.

Den enskilda gymnasieskolan disponerar över ekonomiska medel som ska möjliggöra en verksamhet som leder till att målen i de nationella och lokala styrdokumenterna uppnås. I gymnasieskolans budget prioriterar rektor resurser mellan olika utgiftsområden. Det är framförallt skolans budget som sätter de ekonomiska ramarna för utlandspraktik. Grunden för prioriteringarna utgörs bland annat av värderingar av vad olika aktiviteter tillför eleverna. I avsnitt 2.4 fördes ett resonemang med innebörden att traditionella attityder och strukturer inom gymnasieutbildningen ibland utgör ett hinder för utlandspraktik. De upplevda ekonomiska svårigheterna bör i viss mån ses mot denna bakgrund. En del av de finansiella problem som upplevs kan således ha sin grund i att det förhärskande klimatet i vissa kommuner och vid vissa gymnasieskolor leder till att APU-I inte prioriteras vid resursfördelningen.

Svårigheterna med finansieringen leder ofta till bristande kontinuitet i arbetet med utlandspraktik. Projekt genomförs ad hoc när ekonomiska möjligheter ges. Frånvaron av ett stabilt finansieringssystem kan ses som ett av de hinder som motverkar att APU-I kan utvecklas till en naturlig och integrerad del av undervisningen inom gymnasieutbildningen.

Det kan även konstateras att de ekonomiska förutsättningarna för att genomföra APU-I varierar mellan landets gymnasieskolor. Faktorer som påverkar de ekonomiska ramarna är bland annat kommun- och skolledningens inställning till internationellt arbete, skolans totala ekonomi, framgång med ansökningar om ekonomiskt stöd från nationellt och/eller EU-finansierade program samt skolans geografiska läge. Detta, tillsammans med andra faktorer, för med sig att möjligheterna för elever att genomföra praktik utomlands varierar. I det nuvarande systemet har eleverna stora möjligheter att välja vilken gymnasieskola de vill förlägga sin utbildning vid. Valfriheten begränsas dock bland annat av ekonomiska, sociala och geografiska faktorer. Det är därför inte säkert att alla elever som vill genomföra utlandspraktik kan söka sig till en gymnasieskola som erbjuder den möjligheten. Detta kan ses som ett problem ur ett rättviseperspektiv.

Resonemanget ovan har visat att de finansiella problemen medverkar till svårigheter att skapa kontinuitet i arbetet med APU-I. Det har även framkommit att skilda ekonomiska förutsättningar bland landets gymnasieskolor (tillsammans med andra faktorer) leder till att möjligheterna för gymnasieelever att genomföra utlandspraktik varierar.

²⁹ Kristensen sid 1.

I Ds 2000:62 föreslås att en utredning bör tillsättas för att se över det nuvarande finansieringssystemet för den arbetsplatsförlagda utbildningen i gymnasieskolan. Programkontoret anser att det, mot bakgrund av de problem som diskuterats ovan, är önskvärt att utredningen även får i uppgift att se över hur finansieringssystemet för APU-I ska utformas i framtiden. Utredningen bör undersöka hur kostnader långsiktigt ska fördelas mellan stat, kommun och företag. Syftet skulle då vara att dels lämna förslag till ett finansieringssystem som ger förutsättningar för en kvalitativ och kvantitativ utveckling av APU-I, dels lämna förslag till ett system där alla gymnasieelever erbjuds likartade möjligheter till utlandspraktik.

4.3 Pedagogiskt förnyelsearbete och kompetensutveckling

Utvecklingen i arbetslivet och samhället i stort har lett till ett utvecklingsbehov inom gymnasieutbildningen. Med anledning av detta har ett pedagogiskt förnyelsearbete inletts. Den arbetsgrupp som tillsattes av Utbildningsdepartementet för att se över möjligheter att stärka samverkan mellan skola och arbetsliv resonerade bland annat kring behovet av en förnyelse av yrkeslärares roll. Det konstaterades att samverkan i arbetslag med andra lärarkategorier kommer att bli vanligare. Dessutom kommer yrkesläraren att fungera mer som en utbildningsledare i samarbete med arbetsliv. Vidare förutspåddes att utbildning av handledare på arbetsplatserna, uppföljning av lärlingsutbildning med mera kommer ingå som arbetsuppgifter i större utsträckning än idag.³⁰

APU-I skulle kunna användas som en drivkraft i det pedagogiska förnyelsearbetet. Den ovan skisserade utvecklingen mot en ny roll för yrkeslärarna kan påskyndas genom ett ökat användande av APU-I. Vid genomförande av utlandspraktik krävs kompetens inom skilda områden. Det blir därför nödvändigt att olika lärarkategorier medverkar i arbetet. Därigenom kan samarbetet mellan kärn- och karaktärsämneslärare stärkas. Vid APU-I är undervisningen förlagd långtifrån klassrummet. Detta för med sig att lärarna är tvungna att utvecklas till att mer fungera som utbildningsledare i samverkan med aktörer inom arbetslivet i och utanför Sverige.

Ett annat led i det pedagogiska förnyelsearbetet är införandet av Projektarbetet. Alla elever som påbörjat sin gymnasieutbildning efter den 1 juli 2000 ska göra ett projektarbete om 100 gymnasiepoäng. Elevernas arbete ska bedömas av handledare och medbedömare i samverkan. Medbedömare kan vara personer från andra gymnasieskolor, högskolor, arbets- och samhällsliv. Det är dock ytterst skolans lärare som ansvarar för betygsättningen. Projektarbetet kan genomföras på en arbetsplats.

Det nya systemet med Projektarbetet öppnar intressanta möjligheter när det gäller APU-I. Elever skulle kunna erbjudas möjlighet att genomföra Projektarbetet på en utländsk arbetsplats. Därmed skulle medbedömare från andra länder kunna medverka vid planering och bedömning av Projektarbetet. På detta sätt kan internationella influenser sammanföras med de pedagogiska möjligheter som Projektarbetet för med sig.

Programkontoret har under arbetets gång noterat att APU-I på vissa gymnasieskolor ses som något som ligger utanför den "ordinarie verksamheten". Det förekommer i denna anda att APU-I-projekten genomförs ad hoc när tillfälle ges. APU-I utgör i dessa fall inte en integrerad del i den löpande undervisningen. Projekten ses istället som något som ger guldkant på tillvaron, men inte tillför något väsentligt till skolans verksamhet. Med denna

³⁰ Ds 2000:62 sid 114.

organisering kommer inslagen av utlandspraktik förbli en företeelse i marginalen. Dessutom kan inte den pedagogiska potentialen utnyttjas till fullo i de projekt som genomförs. Det är därför önskvärt att en utveckling mot en integrering av APU-I inom den löpande undervisningen kommer till stånd.

En anledning till att den pedagogiska potentialen i APU-I inte utnyttjas till fullo kan vara de kompetenskrav som ställs i arbetet. Om elever, lärare och skolledare upplever kraven på kompetens inom projektledning, språk och kultur som för stora kan reaktionen vara att nedvärdera betydelsen av utlandspraktik. Det kan konstateras att det är nödvändigt att kompetenskraven möts för att arbetet med APU-I ska bli framgångsrikt.

APU-I skulle således kunna användas som en drivkraft i det pedagogiska förnyelsearbetet. Utredningen visar emellertid att gymnasieskolorna ännu inte utnyttjar den pedagogiska potentialen i utlandspraktik till fullo. Programkontoret ser det därför som väsentligt att insatser görs för att integrera APU-I i gymnasieutbildningen. Det kan konstateras att behovet av kompetensutveckling i detta sammanhang är stort.

I avsnitt 4.4 knyts an till detta resonemang och förslag presenteras som kan medverka till att den pedagogiska potentialen i APU-I bättre utnyttjas.

4.4 Centrum för APU-I

Under utredningsarbetet har framkommit att höga krav ställs på gymnasieskolornas vilja till pedagogisk förnyelse för att arbetet med APU-I ska bli framgångsrikt. En öppenhet inför både internationella inslag i utbildningen och förstärkt samverkan mellan skola och arbetsliv är nödvändig.

Utredningen har även visat att höga krav ställs på de vuxna och elever som medverkar i ett APU-I-projekt. Det är nödvändigt att de projektansvariga har tillräcklig kompetens avseende projektledning, språk och kultur. Eleverna behöver språklig och kulturell kompetens för att kunna tillgodogöra sig utlandspraktik på bästa sätt. Kraven är således höga både på organisations- och individnivå.

I Danmark har statsmakterna bedömt att det finns behov av en nationell stödinstitans för att underlätta skolornas arbete med utlandspraktik. Av den anledningen inrättades år 1992 PIU-ordningen (som beskrivits i avsnitt 2.2.4). I systemet ingår ”PIU-centret” som har till uppgift att stödja skolornas strävanden att genomföra utlandspraktik. Detta är placerat vid CIRIUS, Programkontorets motsvarighet i Danmark.

PIU utvärderades under år 2000. Intervjuer inom utvärderingen visade att merparten av eleverna upplever en positiv personlig utveckling under praktikperioderna. Vidare ansåg danska arbetsgivare att de elever som genomfört utlandspraktik inom programmet generellt sett var väl förberedda att medverka i företagens/organisationernas verksamheter. Utvärderingens övergripande slutsats var att elever, skolor och arbetsgivare anser att PIU-ordningen spelar en positiv roll inom det danska utbildningssystemet.³¹

Det är Programkontorets bedömning att det, även i Sverige, finns behov av en nationell stödinstitans för APU-I. En sådan skulle kunna medverka till en kvantitativ och kvalitativ

³¹ PIU-centret sid 67-74.

utveckling av utlandspraktiken i gymnasieskolan. Programkontoret anser därför att ett Centrum för APU-I bör inrättas.

Bland centrumets uppgifter skulle för det första ingå att *samla in och generera kunskap* om skilda aspekter av APU-I. I denna funktion blir det viktigt att ta fram modeller för hur APU-I-projekt med olika inriktning och målgrupper ska organiseras för att bli framgångsrika. Fokus riktas här mot att säkerställa effektiva metoder för samarbete med utländska skolor och praktikplatser, kvalitetssäkring av praktikperioder samt former för kopplingar mellan kärn- och karaktärsämnen. Ett ytterligare inslag i den kunskapsproducerande funktionen skulle vara att ta fram kriterier för vad som konstituerar ett framgångsrikt APU-I-projekt. Enligt dessa kriterier skulle centrumet kunna dela ut en kvalitetsutmärkelse varje år till den skola som genomfört det mest framgångsrika APU-I-projektet. Vidare skulle centrat stå för kompetensutveckling för projektansvariga på skolorna och ge råd kring pedagogiskt förnyelsearbete med APU-I som drivkraft.

För det andra skulle *informationsarbete* kring APU-I vara en viktig uppgift för centrumet. Det blir här fråga om att kartlägga omfattning och geografisk fördelning i syfte att ge underlag för informationsinsatser riktade mot de skolor som använder sig av APU-I i ringa omfattning. I detta arbete skulle centrumet starta upp ett nätverk bestående av representanter på skol- och kommunnivå. De lokala nätverksmedlemmarnas uppgift blir att medverka vid kunskapsproduktion samt sprida information lokalt. Centrumet skulle även få till uppgift att informera om skillnader i försäkringssystem och arbetsrätt mellan olika länder.

För det tredje skulle centrumet kunna bygga upp ett *nät av praktikplatser* med hög kvalitet som skulle användas av svenska gymnasieskolor. Platserna skulle kunna förmedlas till gymnasieskolor mot en avgift.

För det fjärde skulle centrumet få till uppgift att administrera en *försöksverksamhet* där gymnasieskolor kan söka bidrag för att genomföra innovativa APU-I-projekt. Förslaget om en försöksverksamhet presenteras utförligare i avsnitt 4.5.

Programkontoret har beräknat budgeten för ett Centrum för APU-I till 2 429 972 kr för det första verksamhetsåret; 2 138 872 kr för det andra verksamhetsåret samt 2 133 872 kr för det tredje verksamhetsåret.³²

En placering av centrumet vid Programkontoret vore fördelaktig ur en rad aspekter. Anledningen är att myndigheten i arbetet med de internationella utbildnings- och praktikprogrammen byggt upp strukturer, kunskap och kontaktnät som skulle underlätta centrumets arbete. Samordning av aktiviteter med de övriga internationaliseringsinitiativ som myndigheten administrerar skulle även underlättas. Centrumet bör bedriva sin verksamhet i samråd med Skolverket.

4.5 Försöksverksamhet

Tidigare har nämnts problemområden i gymnasieskolornas arbete med APU-I. Det har bland annat framkommit att det finns attityder och strukturer inom gymnasieutbildningen som motverkar att APU-I blir en integrerad del av undervisningen. Det har även visat sig att aktörer på vissa gymnasieskolor upplever att bristande ekonomi hindrar deras arbete med utlandspraktik. Det har konstaterats att en viss del av de ekonomiska problemen kan förklaras

³² Detaljerat budgetförslag för Centrum för APU-I presenteras i bilaga 4.

med att de förhärskande attityder och strukturer inom vissa kommuner och på vissa gymnasieskolor leder till att APU-I inte prioriteras vid resursfördelning.

Programkontoret anser att utlandspraktik kan användas som en drivkraft i det pedagogiska förnyelsearbetet. Utredningsarbetet har visat att en del av landets gymnasieskolor använder utlandspraktik på detta sätt. Det kan dock konstateras att potentialen i denna aspekt av APU-I ännu inte är tillräckligt utnyttjad.

Utredningen har även visat att kunskapsläget när det gäller utlandspraktik är ofullständigt. Kännedom om vilka faktorer som påverkar ett projekts framgång behöver utvecklas ytterligare.

Mot bakgrund av att arbetet med APU-I ännu kan sägas vara i sin linda anser Programkontoret att en försöksverksamhet med möjligheter för gymnasieskolor att söka bidrag för innovativa APU-I-projekt bör införas. Syftet skulle, för det första, vara att möjliggöra tillkomsten av positiva exempel som kan få gymnasieskolorna att inse värdet med utlandspraktik. För det andra skulle försöksverksamheten möjliggöra systematisk utvärdering av projekt med olika uppläggning och inriktning. Det skulle då till exempel handla om projekt inom program där utlandspraktik förekommer i ringa omfattning, projekt med nyskapande IT-lösningar för kvalitetssäkring, projekt med längre praktikperioder, projekt med elever som är missgynnade i olika avseenden samt projekt med nyskapande pedagogiskt innehåll. Genom utvärdering av projekten inom försöksverksamheten skulle kunskapen om faktorer som påverkar måluppfyllelsen öka.

Försöksverksamheten skulle ge möjlighet för gymnasieskolorna att ansöka om ett bidrag om femtio procent av projektkostnaden. Med detta krav på en egen insats kan säkerställas att projekten är förankrade i skolans verksamhet. Försöket skulle kunna pågå under en treårsperiod. Programkontoret har beräknat de årliga kostnaderna för en sådan försöksverksamhet till 948 727 kr för administrationen och 2 010 000 kr för projektmedel. Sammantaget således 2 958 727 kr årligen.³³

³³ Budgetförslag för försöksverksamheten presenteras i bilaga 5.

Källor

Davidsson, Leif, Sjögren, Boo och Werner, Lars (2001) ”Betyg”. Nordstedts.

Ds 2000:62 ”Samverkan mellan skola och arbetsliv – om möjligheterna med lärande i arbetslivet”.

Kristensen, Sören (2001) ”Developing transnational placements as a didactic tool”. CEDEFOP.

Läroplan för de frivilliga skolformerna LPF 94.

Murray, Åsa (2000) ”Svenska ungdomars erfarenheter av Breaking Barriers – ett pilotprojekt inom EU”. Lärarhögskolan.

PIU-centret 2000 ”Kvalitativ och kvantitativ evaluering af PIU-ordningen”. Jörgen Jensens Bogtryckeri.

Programkontoret (2000) ”Interpraktikstipendiet – en utvärdering av ett arbetsmarknadspolitiskt program”.

Skolverket, rapport nr 184, (2000) ”Den europeiska dimensionen i svensk skola”. Lenanders Tryckeri.

Utbildningsdepartementet (2000) ”Genomförande av yrkesutbildningsprogrammet Leonardo da Vinci i Sverige”.

www.dawn.eu.org.

Bilaga 1. Arbetsgruppens och referensgruppens medlemmar

Arbetsgrupp

Ordförande

Fredrik Gunnarsson

Sekreterare

Martin Westin

Ledamot

Hans Grönlund

Ledamot

Anders Johansson

Ledamot

Rolf Nordanskog

Referensgrupp

Arbetsmarknadsverket

Björn Sahlén

Landsorganisationen

Lars-Åke Henriksson

Statens skolverk

Erik Henriks

Björn von Schele (ersättare)

Svenskt Näringsliv

Jan Olsson

Svenska kommunförbundet

Mats Söderberg

Sveriges Akademikers Centralorganisation, Lärarnas riksförbund

Maud Molander

Sveriges Akademikers Centralorganisation, Sveriges skolläda

Anders Cassne

Mats Palmberg (ersättare)

Tjänstemännens Centralorganisation, Lärarförbundet

Yvonne Hyttinen

Bilaga 2. Telefonenkät om skolornas internationella kontakter

Följande text har bifogats TEMO:s redovisning till Programkontoret:

”Urval och bortfall

Undersökningen genomfördes som telefonintervjuer dagtid till rektorer eller skolledare på 501 slumpmässigt utvalda grundskolor och gymnasieskolor över hela landet.

Internationella programkontoret bistod med en förteckning över samtliga av landets grund- och gymnasieskolor, i excelformat. TEMO drog ett slumpmässigt urval och ombesörjde telefonnummersättning av urvalet.

En jämförelse har gjorts efter undersökningens genomförande, för att se om de skolor som ingår i undersökningen stämmer överens med verkligheten.

TEMO kan konstatera att skolorna är jämt fördelade i landet, samt att fördelningen grund- respektive gymnasieskolor och privat/kommunal regi är i nivå med de statistik som finns.

Bortfallsredovisning

	Totalt
Bruttourval	758
A-bortfall	
Ej målgruppsaktuell	15
Fel telnr/fax/data/modem	51
Telnr upphört	5
Företag	26
Dubblett	6
Summa A-bortfall	103
ANTAL NETTOURVAL	655
B-bortfall	
Ej svar trots 7 kontaktförsök	137
Vägrar pga ämnesområdet	2
Vägrar pga princip	3
Vägrar pga tidsbrist	12
Summa B-bortfall	154
Antal genomförda intervjuer	501
Svarsfrekvens	76%

”

Enkät

INLEDNING

Hej, jag heter...och ringer från undersökningsföretaget TEMO. Vi har fått i uppdrag av Internationella Programkontoret att göra en kartläggning av svenska skolors internationella kontakter.

Intervjun tar högst 5 minuter. ...

1. Är du ansvarig för ett gymnasium eller en grundskola?

- 1 Gymnasium
2 Grundskola

Om gymnasium: är skolans utbildning teoretisk eller yrkesinriktad?

1	Teoretiskt inriktad
1	Yrkesinriktad
2	Både och

2. Drivs skolan i kommunal eller privat regi?

1	Kommunal regi
2	Privat regi

3. Hur många elever går i er skola?

_____elever

OM ANSVARIG FÖR BÅDE GYMNASIUM OCH GRUNDSKOLA SLUMPAR VI FRAM EN SKOLFORM

4. Har er skola någon form av internationell kontakt?

OM TVEKSAM: LÄS UPP 1-7

OM JA: Vilken eller vilka former av internationella kontakter har er skola haft?

LÄS UPP 1-7

1	Samarbetsprojekt med andra skolor
2	Andra samarbetsprojekt
4	Vänortssamarbete
5	Personliga kontakter (mellan rektorer, lärare)
6	Internationell arbetsplatsförlagd utbildning (APU)
7	Annat
8	Har inga internationella kontakter Gå till fråga 13

FRÅGA 5-12 STÄLLS TILL DE SOM HAR/HAR HAFT INTERNATIONELLA KONTAKTER

5. På vilka sätt har ni haft kontakt?

LÄS UPP 1-7

1	Via E-mail
2	Telefonkontakt
3	Chat
4	Resor (ensidigt) -t.ex studieresor i annat land
5	Resor (ömsesidigt) -t.ex studieresor i annat land
6	Utbyte (ensidigt) -längre vistelse i annat land
7	Utbyte (ömsesidigt) -längre vistelse i annat land
8	Annat

5b. Vem har haft de huvudsakliga kontakterna? Är det lärare eller elever?

1	Lärare
2	Elever
3	Lärare och elever i lika stor utsträckning
4	Annan personal

6. Hur brukar första kontakten tas?

LÄS UPP 1-5

1	Jag (skolledare) tog själv kontakt med en utländsk skola
2	Lärare på skolan tog kontakt med en utländsk skola
3	Kontaktseminarium arrangerat av Internationella programkontoret
4	Internationell konferens
5	Ni blev kontaktade av en utländsk skola

6 Annat _____

7. Vilka länder har er skola etablerade kontakter med?

- 1 Norge
- 2 Danmark
- 3 Finland
- 4 Island
- 5 Estland
- 6 Lettland
- 7 Litauen
- 8 Storbritannien
- 9 Tyskland
- 10 Frankrike
- 11 Spanien
- 12 Annat land _____

8. Vad var syftet med att etablera internationella kontakter?

LÄS UPP 1-6

- 1 Öka språkkunskaper
- 2 Studera/jämföra skol- och utbildningssystem
- 3 Ge eleverna internationell praktik/arbetslivserfarenhet
- 4 Intresse för miljöfrågor
- 5 Kulturellt utbyte
- 6 Pedagogisk inspiration
- 7 Annat _____

9. Vilket mervärde anser du att de internationella kontakterna har givit den enskilda eleven/läraren och skolan?

- 1 Elevnivå – nämligen.....
- 2 Lärarnivå – nämligen.....
- 3 Skolnivå – nämligen

10. På vilket sätt är era internationella kontakter/samarbeten förankrade i kommunens/skolans skolplan/arbetsplan?

11. På vilket sätt finansieras dessa kontakter?

LÄS UPP 1-4

- 1 Kommunala medel
- 2 Egna medel (lärare -elevers -föräldrars egna medel)
- 3 EU-medel
- 4 Statliga medel
- 5 Annat _____

12. Har möjligheten till internationellt samarbete förändrats de senaste 10 åren?

- 1 Ja, till det bättre
- 2 Ja, till det sämre
- 3 Nej

OM JA, vad tror du är orsaken till detta?

LÄS UPP

- 1 OM BÄTTRE/SÄMRE: EU-medlemskap

- 2 OM BÄTTRE: Tillkomst av Internationella programkontoret
- 3 OM SÄMRE: Ekonomiska nedskärningar
- 4 Annat

FRÅGA 13-14 STÄLLS TILL DE SOM INTE HAR INTERNATIONELLA KONTAKTER

13. Varför tror du att er skola inte har några internationella kontakter?

- 1 Brist på pengar
- 2 Brist på tid
- 3 Brist på stöd från kommunen, förvaltningen
- 4 Inget intresse finns från skolans sida
- 5 Annat

14. Funderar ni på att under det närmaste året utveckla internationella kontakter?

- 1 Ja, nämligen
- 2 Nej

TILL ALLA !

15. Tycker du att du idag har tillräcklig information om vilka möjligheter som finns för skolor att knyta internationella kontakter?

OM NEJ: Vilken typ av information vill din skola ha från Internationella programkontoret?

- 1 Ja
- 2 Nej, nämligen _

Bilaga 3. Enkät

Stockholm

2001-03-19

Enkät om APU internationellt

Internationella programkontoret har i regleringsbrevet för 2001 fått i uppgift att utreda förutsättningar för och möjligheter med internationell APU i gymnasieskolan. Syftet med denna enkät är att generera idéer för det fortsatta utredningsarbetet. Vi vore tacksamma om Du tog dig tid att svara på frågorna nedan.

Namn:

Organisation:

Befattning:

Adress:

E-mail:

Har Din skola/företag/organisation varit involverad vid genomförande av internationell APU? Om ja beskriv hur projektet organiserades samt vilka faktorer som påverkade projektets resultat. Om nej gå vidare och besvara fråga 2 till 4.

Anser Du att det skulle finnas ett mervärde för de deltagande eleverna och organisationerna vid internationell APU jämfört med APU i Sverige? Om ja ange vari mervärdet skulle bestå.

Vilka hinder/flaskhalsar anser Du finns vid arbete med internationell APU avseende organisation, juridik och finansiering?

Ange här eventuella övriga synpunkter Du tycker utredningen bör beakta?

Vi vill nu att Du skickar filen som ett ”attachement” i ett mejl till martin.westin@programkontoret.se eller per post till Internationella programkontoret, Box 22007, 104 22 STOCKHOLM. Frågor besvaras av Martin Westin på 08-453 72 17. Tack för din medverkan!

Bilaga 4. Budgetförslag för Centrum för APU-I

Nedan redovisas budgetförslag för Centrum för APU-I under en treårsperiod (belopp angivna i kr):

	år 1	år 2	år 3
Personal	896 122	896 122	896 122
Lokaler	263 087	263 087	263 087
Verksamhetskostnader*	1 270 763	979 663	974 663
Totalkostnad/år	2 429 972	2 138 872	2 133 872

* Verksamhetskostnader utgörs framför allt av IT-stöd, information, konferenser/seminarier, resor, uppföljning/utvärdering, kontorsmaterial samt administration.

Bilaga 5. Budgetförslag för försöksverksamheten

Administrativ budget

Nedan redovisas kostnader för administration av en försöksverksamhet omfattande 30 projekt årligen under en tre års period (belopp angivna i kr).

	år 1	år 2	år 3
Personal	448 061	448 061	448 061
Lokaler	121 227	121 227	121 227
Verksamhetskostnader*	379 439	379 439	379 439
Totalkostnad/år:	948 727	948 727	948 727

* Verksamhetskostnader utgörs framför allt av IT-stöd, information, konferenser/seminarier, resor, uppföljning/utvärdering, kontorsmaterial samt administration.

Budgetförslag för projektmedel

Kostnadsberäkning:

Elever

Uppehälle per vecka	1500 kr
Resor (engångskostnad)	3000 kr

Stödpersonal

Uppehälle per vecka	5000 kr
Resor (engångskostnad)	4000 kr

Kostnad i genomsnitt per projekt baserat på 10 elever och en stödperson i fem veckor:

Elever	105 000 kr
Stödpersonal	29 000 kr
Totalkostnad per projekt	134 000 kr

Försöksverksamheten skulle bidra med 50 procent av kostnaden för projekten. Detta innebär en genomsnittskostnad per projekt som uppgår till 67 000 kr. Kostnaden för en försöksverksamhet bestående av 30 projekt årligen blir således 2 010 000 kr.

Kostnaden för försöksverksamhetens administration och projektmedel skulle därmed sammanlagt uppgå till **2 958 727 kr** årligen.

Internationella programkontoret är en statlig myndighet som administrerar en mängd internationella program och aktiviteter inom utbildningsområdet.

Internationella programkontoret för utbildningsområdet • Box 22007 • 104 22 Stockholm • Kungsbroplan 3A
Telefon: 08-453 72 00 • Fax: 08-453 72 01 • E-post: registrator@programkontoret.se • Webbplats: www.programkontoret.se

